

Stenogrammid

XIII Riigikogu, V Istungjärk, täiskogu korraline istung

Teisipäev, 07.02.2017, 10:00

Toimetatud

10:00 Istungi rakendamine

1. 10:03 Riigikogu otsuse "Riigikogu otsuse "Euroopa Julgeoleku- ja Koostööorganisatsiooni Parlamentaarse Assamblee Eesti delegatsiooni moodustamine" muutmise" eelnõu (372 OE) esimene lugemine

2. 10:08 Eesti Rahvusringhäälingu seaduse muutmise seaduse eelnõu (351 SE) esimene lugemine

10:00 Istungi rakendamine

10:00 Aseesimees Enn Eesmaa

Tere ja karget hommikut teile, lugupeetud kolleegid Riigikogus! See hommik ja kargus on lausa loodud tubaseks tööks. Alustame Riigikogu täiskogu V istungjärku 4. töönädala teisipäevast istungit. Kas on soovi üle anda eelnõusid või arupärimisi? Külliki Kübarsepp, palun!

10:00 Külliki Kübarsepp

Hea aseesimees! Tere hommikust! Vabaerakonna fraktsiooni nimel annan üle arupärimise riigihalduse ministrile Mihhail Korbile. Teema on külade enesemääramise õigus. Nimelt on nii Järvamaal kui ka Valgamaal mitme küla esindajad korjanud juba eelmise aasta kevadest allkirju. Nende eesmärk on anda teada kohalike elanike soovist liituda ühe või teise omavalitsusega. Järvamaal on Ambla ja Käravete kandi inimesed soovinud liituda Tapa suunas. Valgamaal on aga selline omavalitsus nagu Puka vald, kes ei ole suutnud või ei ole tahtnud alustada ühtegi edukalt lõpuleviidavat liitumist, ning Soontaga, Meegaste ja Aakre on tulnud kokku ja esitanud oma pöördumised. Kuna nii Ambla kui ka Puka vald on vastanud küladele eitavalt, siis küsime, kas Vabariigi Valitsusel on tahe tulla küladele appi ja eelistada kohalike inimeste soove. Aitäh!

10:02 Aseesimees Enn Eesmaa

Olen Riigikogu juhatuse nimel võtnud vastu ühe arupärimise, selle menetlemise otsustab Riigikogu juhatus kodu- ja töökorra seaduse alusel. Palun, kohaloleku kontroll!

Kohaloleku kontroll

Täiskogul on kohal 82 Riigikogu liiget, puudub 19.

1. 10:03 Riigikogu otsuse "Riigikogu otsuse "Euroopa Julgeoleku- ja Koostööorganisatsiooni Parlamentaarse Assamblee Eesti delegatsiooni moodustamine" muutmise" eelnõu (372 OE) esimene lugemine

10:03 Aseesimees Enn Eesmaa

Tänane esimene päevakorrapunkt on väliskomisjoni esitatud Riigikogu otsuse "Riigikogu otsuse "Euroopa Julgeoleku- ja Koostööorganisatsiooni Parlamentaarse Assamblee Eesti delegatsiooni moodustamine" muutmise" eelnõu 372 esimene lugemine. Selle päevakorrapunkti menetlemise kord on, head kolleegid, järgmine. Esmalt on juhtivkomisjoni esindaja ettekanne, seejärel võib iga Riigikogu

liige esitada ettekandjale ühe suulise küsimuse. Järgnevad läbirääkimised, kus võivad sõna võtta üksnes fraktsioonide esindajad. Palun nüüd juhtivkomisjoni ettekandeks kõnetooli väliskomisjoni liikme Andres Herkeli!

10:04 Andres Herkel

Härja juhataja! Austatud rahvaesindajad! Tõepoolest, väliskomisjon on algatanud Riigikogu otsuse "Riigikogu otsuse "Euroopa Julgeoleku- ja Koostööorganisatsiooni Parlamentaarse Assamblee Eesti delegatsiooni moodustamine" muutmise" eelnõu. Tavapärasemat või niisugust lühendlikku kõnepruuki kasutades võib öelda, et kõne all on OSCE Parlamentaarse Assamblee delegatsioon. Muudatused on tingitud esiteks sellest, et koalitsioon on muutunud, ja teiseks sellest, et seetõttu on ka delegatsiooni üks liikmetest Mati Raidma Riigikogust lahkunud. Nende muudatuste tulemus on säärane, et delegatsiooni juhina jätkab Mart Nutt, delegatsiooni liikmed on Külliki Kübarsepp ja Toomas Vitsut (Toomas Vitsut oli varem asendusliige) ning asendusliikmed on Uno Kaskpeit, Jaanus Marrandi ja Urve Tiidus (Urve Tiiduse on Reformierakond esitanud Mati Raidma asemele). Väliskomisjon esitas eelnõu 18. jaanuaril. Riigikogu juhatuse määratud muudatusettepanekute esitamise tähtajaks, mis oli 20. jaanuaril, muudatusettepanekuid ei esitatud. Menetluslikud otsused on järgmised: teha juhatusele ettepanek saata eelnõu Riigikogu täiskogu päevakorda teisipäevaks, 7. veebruariks, panna eelnõu lõpphääletusele ja otsusena vastu võtta. Ettekannet tegema volitati väliskomisjoni otsusel mind. Aitäh!

10:06 Aseesimees Enn Eesmaa

Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Aitäh, austatud ettekandja! Kas fraktsioonid on nõus alustama läbirääkimisi? Seda initsiatiivi ma ei näe. Eelnõu kohta, nagu te kuulsite, muudatusettepanekuid esitatud ei ole. Juhtivkomisjoni ettepanek on panna eelnõu 372 lõpphääletusele. Alustame hääletamise ettevalmistamist. Kuna teie kohalolek on muljet avaldav, siis küsin, kas me oleme valmis hääletuseks.

Panen hääletusele väliskomisjoni esitatud Riigikogu otsuse "Riigikogu otsuse "Euroopa Julgeoleku- ja Koostööorganisatsiooni Parlamentaarse Assamblee Eesti delegatsiooni moodustamine" muutmise" eelnõu 372. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Eelnõu poolt hääletas 84 rahvasaadikut ja erapooletuks jäi 1. Eelnõu on otsusena vastu võetud.

2. 10:08 Eesti Rahvusringhäälingu seaduse muutmise seaduse eelnõu (351 SE) esimene lugemine

10:09 Aseesimees Enn Eesmaa

Järgmine päevakorrapunkt on Riigikogu liikmete Andres Ammase, Igor Gräzini, Madis Millingu ja Martin Helme algatatud Eesti Rahvusringhäälingu seaduse muutmise seaduse eelnõu 351 esimene lugemine. Palun algatajate nimel ettekandeks kõnetooli Riigikogu liikme Igor Gräzini!

10:09 Igor Gräzin

Austatud kolleegid! Kannan teile ette kokkuvõtte ühe sellise seadusparanduse tegemisest, mida omal ajal keegi õieti tähelegi ei pannud. Kuna see asi on nii lihtne, siis mul ei ole ka teksti, mida ette lugeda, vaid ma räägin selle loo niisama ära. Vaadake, Eesti riigi ajaloos on mõnikord olnud selliseid hetki, kui üks või teine ühiskondlik institutsioon või asutus on pidanud võtma endale riigi ja rahvuse juhtimise rolli. Alati ei ole olnud tähtis see, mis asutus see oli. Krista teab paremini, et kindlasti oli meie ajaloos aeg, kui Eesti riigi moraalset olemist juhtisid Karl Menning ja Vanemuine, mis ei olnud rohkem kui tavaline mänguselts ja kultuurimaja. Aga Menning ja Vanemuine olid sel ajal eesti rahvuse majakad. Ma arvan, et eks neid majakaid annaks ka praegu leida, iseküsimus on, kuhu nad meid viivad. Omamoodi majakas Ernesaksa "Tormide ranna" mõttes on kahtlemata Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus. See näitab ka moraali, aga ma ei ole kindel, kas me tahame selle järele joonduda.

Niisiis, moraalne majakas. Juhtunud on niimoodi, et tänapäeval täidab seda funktsiooni tahes või tahtmata – ja enamasti pigem edukalt kui edutult – selline asutus nagu rahvusringhääling. Selleks on oma põhjus. Rahvusringhäälinguga puutume kokku me kõik. Paljud siin saalis käivad seal esinemas. Sageli me vastame sealsete ajakirjanike küsimustele, me hoolime nendest ajakirjanikest ja me hoolime

nende arvamustest. Ja kõige tähtsam, olgu sissejuhatuseks öeldud, tänu sellele suurele koolkonnale, mille eesotsas ja rajajate hulgas olid Oskar Lõvi ja Felix Moor, hiljem on sinna kuulunud geniaalne tähtede põlvkond Triikkel, Lauri, Hion, Peeter Hein, Annes Herodes, tänu kõigile neile inimestele, Mari Tarand, Helgi Põldroos jt, tänu kogu sellele plejaadile, kes on üles ehitanud Eesti Rahvusringhäälingu, ma pean ütlema, ongi meil majakas, mis paistab iga ilmaga ja paistab kaugemale. Rahvusringhääling ei ole kontor kontorite hulgas, vaid ta on meie uhkuse objekt. Täpselt samamoodi, nagu külakultuurimajas piisas peoks sellest, kui sõitis kohale raadio Hõbehall, sest raadio Hõbehall tähendas, et eesti rahvas, eesti kultuur ja eesti vaim jõudsid kohale.

Selleks et rahvusringhääling saaks seda funktsiooni täita, on rahvusringhäälingu koosseisus suhteliselt omapärane ametikoht, mida nimetatakse eetikanõuniku ametikohaks. See nõunik saab palka ja ta tegeleb teatud küsimustega. Ma ei tahaks tagasi pöörduda üksikute konkreetsete juhtumite juurde, mida eetikanõunik on arutanud, ma lihtsalt räägin sellest asutusest kui institutsioonist. Kui ma ütlen, et seal on midagi valesti või ei ole päris hästi tehtud, siis ma pean lisama, et Eesti rahval ja Eesti Rahvusringhäälingul on hästi läinud, et tal on eetikanõunikuks see inimene, aga mitte näiteks Gräzin, sest siis oleks olukord lihtsalt katastroofiline. Sellega, et mina eetikanõunik ei ole, on Eesti rahval jälle korra vedanud.

Aga nüüd räägin eetikanõunikust. Kuidas ta tekib, mida teeb ja kuidas ta kohale määratakse? Kehtiva seaduse järgi määrab eetikanõuniku juhatus, juhatus määrab omakorda nõukogu. Nõunikul endal on võimalus luua eetikakomisjon või -komitee. Nõunikul on palgaline töökoht ja ta teeb oma tööd, täites igapäevaseid töökohustusi. See on praegune seis. Meie ettepanek on teistsugune. Seda tüüpi eetikanõunik muutub eetikareferendiks või ükskõik milleks, ühesõnaga, ta ei ole enam iseseisev institutsioon. Selle asemele püüame luua sellest ühiskondlikust aktiivist, mis rahvusringhäälingu nõukotta kuulub ja mille hulgas on väljapaistvad muusikud, kirjanikud, usuteadlased ja kes tahes, mingisuguse eetikanõukogu, millel oleks laiem, riiklikult tunnustatud ja ka ühiskonnas omaks võetud moraalne autoriteet. Selle nõukogu liige ei oleks teenistuja.

Nagu ma ütlesin, eetikanõunik on olemas ja ta teeb oma tööd. Aga selleks, et me saaksime aru, millega ta tegeleb, võtsin ma välja viimase poole aasta andmed selle kohta, millega eetikanõunik on tegelnud, kuigi siin ei ole kirjas kaugeltki mitte kõik küsimused. Näiteks olid eetilised teemad sellised. Väide: liiga vähe aega antakse vastulauseteks. Ringhäälingu vastus: antakse piisavalt. Etteheide: pole poliitiliselt tasakaalustatud. Ringhäälingu vastus: on küll. Väide: "Foorumis" anti ühele erakonnale liiga palju aega. Nõuniku vastus: parasjagu. Väide: "Foorumi" eksperdid ei ole mingid eksperdid. ETV vastus: paremaid pole kuskilt võtta ja need eksperdid olid väga head. Väide: presidendivalimised ei ole tasakaalust väljas. Ringhäälingunõukogu vastus: on. Etteheide: intervjuu oli liiga terav. Vastus: ETV-l on õigus ja õige ajakirjandus ongi terav. Väide: homoabielludest räägitakse liiga palju. Vastus: nendest räägitakse ja öelge aitäh, et oma vastastest üldse räägitakse. Küsimus: mispärast ei ole subtiitrid korras? Vastus: viga on Elionis ja meie Elioni karpe ei paranda. Küsimus: miks avaldatakse nii vähe nende inimeste nimesid, kes annavad ETV-le toetust? Vastus: kel prillid on, see näeb, edaspidi laseme väikses kirjas, aga aeglasemalt joosta, ja üldse soovitame, et kui mingid sponsorid on, siis need läheksid kodulehele kirja ja kui keegi sealt ei leia, siis on see tema oma viga.

Väga head küsimused, mis kinnitavad veel kord seda, mida ma ütlesin, et rahvusringhääling töötab laitmatult. Mina arvan ka nii. Aga teine asi on see, et ükski nendest vastustest, nagu te tähele panite, ei olnud seotud eetikaga. See, kas subtiitrid on või neid ei ole, ei ole moraalne ega eetiline küsimus. Ausalt öeldes ei ole isegi poliitiline tasakaalustatus teatud piirides eetiline küsimus. Tasakaalustamatus võib olla küll suur sigadus, aga mitte tingimata amoraalsus. Kui tiitreid ei ole ja saade on poliitilisest tasakaalust väljas, siis see saade ei ole mitte amoraalne, vaid on lihtsalt kobakäppade tehtud ja ebaprofessionaalne. Kuid kui me tahame leida moraalse iseloomuga näiteid, siis klassikaline *case* on see, et Eesti Rahvusringhäälingus edastati teade selle kohta (ja uudistes kommenteeriti seda põhjalikult), et kõik need, kes on Rail Balticu vastu, on Kremli-meelsed. Teemat arendati pikemalt 13. detsembril läinud aastal. Meie arutasime siinsamas olulise tähtsusega riiklikku küsimust, Balti raudteed. Küsimus: kui mitu korda ja kui palju seda arutelu kajastati rahvusringhäälingus? Õige, mitte kordagi ega mitte sekunditki. Rääkige, mis te tahate, aga need, kes tahavad oma pilti televisoriekraanile saada, ärgu rahvusringhäälingu peale lootku.

Nüüd üks suurepärane näide eetika piirimaist. Tallinnas toimus kõigi aegade kõige suurem ja kõige tähtsam jäähokimatš Riia ja Magnitogorski meeskonna vahel. Mitu minutit seda üle kanti? Õige, null. Kas spordiuudistes sellest räägiti? Ei. See pole ka nagu otseselt eetiline küsimus, kui unustada ära, et

tegemist on kümmekond aastat tagasi vastu võetud rahvusringhäälingu nõukogu (mittekirjaliku) otsusega, et kuna eestlaste hulgas hokimängijaid ei ole ja üleüldse on see üks imelik värk, siis ka NHL-i tippmängude ülekandeid Eestis ei ole ega tule, hoolimata sellest, et Tondiraba hall on hokivaatajaid täis. Spetsialistid ütlevad, et Eestis ei ole enne ega pärast mängitud ühtegi hokimatši, kus mõlemal poolel oleks olnud vähemalt NHL-i teise *draft*'i mängijad. Tähendab, midagi nii suurt ei ole Eestis enne ega pärast olnud. On see moraaliküsimus? Ma ei tea, aga ma olen täiesti nõus, et tegemist on professionaalselt väga viletsa käitumisega, mis teatud tingimustel omandab moraalse tähenduse. Aeg-ajalt juhtub väikseid professionaalseid vigu, millele paratamatult omistatakse tänapäeval eetiline tähendus, millel tegelikult seda aga ei ole. Üks ütles kellegi kohta natuke halvasti, keegi ei saanud nii pikalt vastata, kui ta tahtis – selliseid asju juhtub ajakirjanduses ikka ja alati. Küsimus on lihtsalt selles, kas rahvusringhääling ei peaks asetuma selles ringhäälingu suures voolus eetiliselt mingisugusele teistsugusele, kõrgemale tasemele.

Kui ma räägin eetikast, siis ma tahan juhtida tähelepanu ja rõhutada, et eetika ja moraal ei ole üks ja seesama asi. Moraal on normide süsteem, eetika on õpetus normide süsteemist. Praegusel juhul ei ole palgaline ametnik maja sees võimeline lihtsalt vastavat otsust langetama.

Võib-olla veel üks oluline küsimus. Nagu ma nimetasin, on praegu eetikanõunik – see on tema ametinimetuse – Eesti Rahvusringhäälingu palgal. Ta teeb sedasama, mida teeb juriskonsult ettevõttes, teiste sõnadega, ta ei langeta otsuseid, vaid ta esindab seda firmat võimalike vastuolude korral teiste firmadega. Kõige parem näide on see hiljuti, juba pärast selle eelnõu algatamist tekkinud TV3 kinnimakstud nn uudiste probleem. Selle kohta ütles eetikanõunik, et kinnimakstud uudised ei ole uudised, vaid reklaam, kusjuures ta unustas öelda, et kinnimakstud eetikanõunik ei ole eetikanõunik, vaid juriskonsuldi asetäitja, kes täidab ainult ühte funktsiooni: esindab oma firmat. Kui me praegu räägime sellest, et me tahame, et Eesti Rahvusringhääling edastaks eetris pidevalt – eriti veel sellel raskel tõejärgsel ajastul ehk oludes, kui valetavad kõik – seda, mida me võime uskuda ja mis on hea, siis me mõtleme ikkagi eetikanõukogu loomisest, mis ei ole rahvusringhäälinguga seotud mitte kuidagi muud moodi, ainult nime kaudu. Ta seisaks meie, st tavaliste inimeste ja rahvusringhäälingu vahel, mitte ei seisaks kilbina rahvusringhäälingu poole peal, kui see aeg-ajalt võiks vigu teha. Ma veel kord rõhutan, et vigu ei ole palju ja võib-olla need ei olegi vead, vaid see on minu subjektiivne lähenemine. Ma toon teile ühe lõbusa näite, mille kohta võib öelda, et see on eetika piirimail. Mul on hea meel, et me oleme alati jäänud õigele poolele, st seda piiri ei ole rikutud, aga te võite muidugi öelda, et see on alati olnud napikas. Tuletage meelde Sepa ja Avandi lugu küüditamisest. Eesti Televisiooni kõigi aegade üks kõige hiilgavamaid sketše on "Eesti otsib supernatsi", sest seal oli ka iroonia objekt väga selgelt kindlaks määratud, see oli Skandinaavia vasakpoolitsev sotsialism. Supernatsi sketšis oli ka poliitiline sõnum tegelikult inimlik ja väga humaanne. Ma meenutan kadunud Lembitu Kuuset, kelle kahtlemata üks paremaid reportaaže oli ujumisvõistluselt, mille üheks komponendiks oli viina joomine. Seal tekkis probleem, et ujumislidu president, meie toonane kolleeg Evelyn Sepp tahtis tema vastu kohtusse minna, aga nad leppisid ära, sest kõik oli tegelikult väga heatahtlik.

Selliseid asju ikkagi juhtub. Ka loojal, kirjutajal, saate autoril on kohutavalt raske otsustada, kus see eetiline piir on. Ta tahab rääkida väga tähtsast asjast, aga ta ei julge, sest järsku ei ole see poliitiliselt korrektne, järsku ei ole see nii eetiline, nagu ta arvas, järsku on parem jätta see tegemata. See tähendab, et looming jääb loomata, sest ka kõige geniaalsem üksiklooja vaatab alati ennast ka natuke kõrvalt, kuidas teda vastu võetakse, mis sellest asjast arvatakse jne. Praegu on eetikanõuniku tegevusega paratamatult juhtunud veel see asi, et kui tema poole pöörduda, siis vastused on äärmiselt formalistlikud ega aita meid eetilises plaanis edasi. Eetilise hinnangu andmiseks ei pea inimene olema käinud tingimata ülikoolis ega ei tea kui palju aega eetikat õppinud. Eetika ei ole õpitav, eetika ei ole mitte ajus, eetika on enamasti südames. Nagu Mihkel Mutt on kirjutanud, meil on väga palju tarku inimesi, aga südamlikest on meil puudu. Ma rõhutan seda südamlikkuse ja inimlikkuse aspekti seoses rahvusringhäälinguga ja kõige sellega, mida ta üle ja edasi kannab, alates laulupidudest ja lõpetades intiimsete vestlustega. Ta peaks kandma mingisugust kõrgemat stereotüüpi või vastama vähemalt mingitele kõrgematele standarditele, et me alati teaksime, et rahvusringhäälingus toodetu, olgu see netis või kus tahes, on viisakas, heatahtlik ja heasüdamlik. Kui see on terav ja kui minnaksegi kellelegi kallale, siis seda tehakse millegi hea pärast. Rahvusringhääling ei maksa isiklikult kätte, vaid ta seisab Eesti rahva eest.

Reaalne väljapääs olekski see, et moodustatakse eetikanõukogu. Selle moodustaksid need 15 inimest, kes praegu on Eesti Rahvusringhäälingu ühiskondlikus nõukojas. Nende hulgas on soliidsed inimesed,

nagu Marju Lauristin, Kadri Tali, Erich Teigamägi, Daniel Vaarik, Maria Alajõe, Vitali Belobrovtsev, Toomas Kivimägi, Linnar Viik, Vahur Kraft, Hagi Šein. Ühesõnaga, see rühm inimesi leiab kas enda seast või Eesti üldsuse hulgast kolm-neli inimest, kes moodustaksid tinglikult öeldes Eesti Rahvusringhäälingu eetilise hoolekande nõukogu või eetikanõukogu vms. Need inimesed ei oleks mitte mingil kombel palgal, vaid oleksid lihtsalt üks grupp autoriteetseid inimesi, kes annaksid vastuseid, kui eetilised probleemid peaksid üles kerkima. Kui peaks juhtuma, et need kolm-neli või viis inimest aasta otsa kokku ei tulegi, koos kohvi ei joo ega millestki ei räägi, siis võime vähemalt öelda, et näete, eetikaküsimustes on meil kõik korras. Need inimesed on kindlasti mõne teise ametiga seotud ja asja ees, teist taga nad koosolekul lihtsalt koosoleku pärast kindlasti käima ei hakkaks.

Me oleme lisanud siia ka ühe väikse lisaklausli: need inimesed ei tohiks olla professionaalsed eetikud ega professionaalsed ajakirjanikud. Seda kahel põhjusel. Ma olen ise professionaalne eetik ja loen just käesoleval semestril eetika põhikursust Tallinna Ülikoolis. Ma olen konverentsidel kokku puutunud kümnete, aga võib-olla sadade eetikaprofessoritega ja võin öelda, et eetikaprofessorite hulgas on amoraalseid inimesi nii et tapab. Teadmised ei tee kedagi moraalsemaks. Ma arvan, et sageli leiab ausate ja tublide torulukkseppade ja kingseppade seast moraalse inimese kiiremini kui moraaliprofessorite hulgast. Teiseks, moraalihinnangud, millest me räägime, ei baseeru mitte niivõrd ja mitte ainult raamatute lugemisel, kuivõrd on olemas üks tööorgan inimeses eneses, mis tema moraalsuse kindlaks määrab. See on tema kodune kasvatus, millest sõltub, milline on tema hing ja süda. Järelikult on selle seadusmuudatuse eesmärk teha maailm – väga väike maailm Eesti ja selle maailma väga väike osa rahvusringhääling – veel eetilisemaks ja moraalsemaks, kui need praegu on. Veel kord, ei ole olnud mitte ühtegi etteheidet, vaid on lihtsalt soov, et headust oleks maailmas natukene rohkem. Muud mitte midagi. Aitäh!

10:26 Aseesimees Enn Eesmaa

Esimese küsimuse ettekandjale esitab Marika Tuus-Laul.

10:26 Marika Tuus-Laul

Aitäh! Hea kolleeg Igor! Sul on muidugi õigus, et meil on tänase ETV eetikanõunikuga vedanud. Ainus viga praegu ongi see, et ta töötab alluvussuhtes ja loomulikult peab mingil määral laulma ka seda laulu, mida talt oodatakse, kuigi ta püüab anda siiski ausaid vastuseid. Aga sa ütlesid, et sõltumatus, erapooletus ja tasakaalustatus polegi nagu eetikaküsimus. Kas me ei peaks siis ka seda nõukogu hakkama kuidagi teisiti nimetama? Kuigi, ma tuletan meelde, sõltumatus, erapooletus ja tasakaalustatus on siiski ajakirjanduseetika koodeksi põhikategooriad.

10:27 Igor Gräzin

Hakkame peale küsimuse lõpust – eetikakoodeksist. Eetika, mis on kuskile kirja pandud, ei ole enam eetika, seda nimetatakse inglise keeles *sloppy jurisprudence* ehk logisevaks jurisprudentsiks. Kui öeldakse, et keegi on rikkunud näiteks eetikakoodeksi § 4 punkti 1, siis see tähendab, et tegemist ei ole moraalsega, vaid see on mõistuslik otsus, millel ei ole südametunnistusega suurt midagi pistmist, kuigi räägitakse eetikakoodeksist.

Nüüd see poliitilise tasakaalustatuse küsimus. See on väga tõsine probleem, millest me oleme sinuga üle kümne aasta rääkinud. Ma ei tea, kuidas see süsteem praegu päris täpselt töötab. Aga põhimõtteliselt ma täiesti mõnan, et rahvusringhäälingus peaks koridoris, seal lähedal, kust inimesed ja saated välja lähevad, tooli peal istuma üks mees või naine. Vanasti istus ta vana raadiomaja viiendal korrusel ja teda nimetati *võpuskajuštš*iks ehk väljastajaks. Teiste sõnadega oli see inimene, kes kontrollis seda, mis eetrisse läheb. Tõenäoliselt peaks tema üks ülesandeid olema tegelemine poliitilise tasakaalustatusega. Minu arvates on poliitiline tasakaalustatus rahvusringhäälingus nii tähtis probleem, et sellega tegelemise eest võiks inimesele lausa raha maksta. Aga see ei ole kuidagi seotud poliitika eetilise aspektiga. Küll aga, kui näiteks presidendivalimise debattidel üks erakond lihtsalt eraldatakse või täiesti külmalt hoitakse mingites saadetes tasakaalu ühes või teises suunas, siis on see minu arvates amoraalne küll. Kuid jutt on eraldi ametist. Muide, ma olen mitu korda mõelnud, et huvitav, kes neil lipse vaatab, nendel, kes ekraanile lähevad, sest lips on sageli nii ... (Keerab oma lipsu viltu.) Keegi peab ju kuskil olema. Hea, kui grimmitädi ära ei ole läinud, operaator vaatab, et valgustus oleks korras, aga keegi ei vastuta saate kvaliteedi eest, alates poliitilisest tasakaalustatusest ja lõpetades sellega. Seda kohta raadiomajas praegu lihtsalt ei ole.

10:29 Aseesimees Enn Eesmaa

Madis Milling, palun!

10:29 Madis Milling

Aitäh, härra istungi juhataja! Hea kolleeg! Kas oli mingi konkreetne juhtum või mis oli see katalüsaator, mis pani sinu peas tekkima selle mõtte tulla selle eelnõuga välja?

10:29 Igor Gräzin

See lugu on iseenesest üle kümne aasta vana, aga vahetu ajend on paar kuud vana. Paljud ka siit osalesid selles Facebooki diskussioonis. Muide, ma tänan ka kõiki neid inimesi, kes olid moraalselt valmis sellele eelnõule alla kirjutama, aga kes mingil põhjusel võtsid oma allkirja tagasi. Vähemalt nende esimene südameliigutus, ma ütleksin, oli õige, teine ei olnud. See oli see juhtum, kui ühes ametlikus intervjuus ühe Eesti riigijuhiga esitati isiklik küsimus, mille tulemusena intervjuueeritaval sisuliselt hakkasid pisarad silmist veerema. Reaalne tulemus oli ühesõnaga see, et intervjuu läks eetrisse. Seal kohapeal viibisid intervjuuerija ja intervjuueeritav ning kaks operaatorit, valgustaja ja üks tööline. Nende nelja hulgas ei olnud ühtegi, kes oleks püsti karanud ja öelnud, et mehed, nüüd tõmbame juhtme seinast välja, intervjuud me edasi ei tee, sest inimesel on halb olla. Kõik neli ootasid neid pisaraid ja kõik neli olid mures, kas need pisarad jäävad ikka hästi peale või mitte. See süü või see käitumine oli kollektiivne. See oli see motiiv. Kui ma pöördusin vastava tähelepanekuga eetikanõuniku poole, siis ma sain vastuse, et kõik oli väga hästi, et võib-olla oli küsimus esitatud (ja nüüd täht-tähele) "mõnevõrra ebaempaatiliselt". Eetikaproffessorina ütlen ma niimoodi, et isegi sellist mõistet nagu "ebamoraalne" pole olemas, veel vähem on olemas "ebaempaatiline", on olemas mõisted "amoraalne" ja "antimoraalne". Aga kui ebaempaatiliselt nimetati seda, mis minu arvates oli lihtsalt julm ja toores, siis see nagu viitas sellele, et ei oldud päris täpselt aru saadud, mis funktsioon tal on. On ka muid eetilisi kahemõttelisusi, mis on seotud TV3-ga jms. Muide, alles hiljuti väitis ka Risto Berendson, et tegemist on reaalselt eetilise probleemiga, millele vastust tänase päevani ei ole. See on fakt. Ühesõnaga, eetilisi vastuseid sealt ei tulnud ja see üks vastus, mis tuli, oli kantseliidis, toores ja väga julm vastus.

10:32 Aseesimees Enn Eesmaa

Heimar Lenk.

10:32 Heimar Lenk

Aitäh! Tore, et sa oled eetikaproffessorina enesekriitiline. Ma tahtsin öelda, et omal ajal oli selle koha nimi saatesektor ja praegu on selle nimi väljastus, aga poliitilist väljastajat seal tõepoolest ei ole. Kuid mul on konkreetne küsimus. Milleks nii pikka lugulaulu rääkida ja eelnõu kiita? Selge on see, et see mõte on väga õige. Loomulikult ei saa eetikanõunik olla rahvusringhäälingu palgal, see on ammu juba naerunumber Eesti riigis. Milleks veenda, kui saal peaks sinu eelnõu poolt hääletama ju täna?

10:32 Igor Gräzin

No ma arvan ka nii. Aga meie, Heimar, saame väga hästi aru, et kui sulle on antud mikrofoni 20 minutiks, siis sa ei lähe ju 10 minuti pärast minema. Millal sa jälle rääkida saad, eks ju! (Elevus saalis.) Vait jääd sa siis, kui mikrofoni ära võetakse, mitte enne. See on punkt üks. Punkt kaks. Ma selgitasin seda sõnumit ja ma tahan seda veel kord öelda. Me kõik kuulume erakonda, fraktsiooni jne. Ma tahtsin tegelikult edastada ühte sõnumit. Saate aru, selle asja idee ei ole mitte mingisugune administratiivne reform, vaid idee on anda headusele veel üks võimalus ja veel üks platvorm. Keegi küsis, mis karistusi see suur eetikanõukogu hakkab määrama. Vastus on, et ta ei määra mitte ühtegi karistust. Need inimesed võivad kirjutada lihtsalt avalduse või artikli, kus nad ütlevad, et vaat see asi oli inetu, ärge nii enam tehke, see oli valus, see ei olnud teil läbi mõeldud. Ma toon teile näitena ühe eetilise hinnangu. Siinsamas, kus praegu Andres istub, istus kunagi Jaak Salumets ja mina istusin siin ees. Ma ei tea miks, aga juhtus nii, et Jaak Salumets oli minu jaoks ikkagi väga suur autoriteet, nii suur, kui üldse olla saab. Ma ei mäleta, et ta oleks kunagi pahandanud. Aga ma tulin siia pulti ja nagu alati ütlesin jälle midagi valesti või liiast või kuidagi nii, siis ma istusin maha, Salumets koputas mulle õla peale ja ütles üle õla, et tead, professor, see oli praegu inetu. See oli kümme aastat tagasi, aga mul praeguseni tõusevad ihukarvad püsti, kui ma mõtlen, kuidas Salumets ütles, et see oli inetu. Muide, pange tähele, pressinõukogu omapära on selles,

et nad targasti ei ütle kunagi, kes on süüdi, nemad mainivad alati väljaannet, et, jumala eest, kedagi mitte riivata, et kellelgi kogemata häbi ei hakkaks, sest see oleks ju nii õudne. Ma tahan lihtsalt öelda, et me räägime praegu teatud kvoorumi, mille kõige rangem sanktsioon on see: Eesti Rahvusringhäälingu nõukogu väljendab oma nõrdimust, Eesti Rahvusringhäälingu nõukogu leiab, et selline asi oli kohatu. Punkt. See on kõige raskem karistus, mida annaks üldse kasutada. Seda ma katsusin edastada, kui Heimari küsimuse juurde tagasi tulla.

10:35 Aseesimees Enn Eesmaa

Küsimise kord on Martin Helme käes. Aega üks minut.

10:35 Martin Helme

Aitäh! Hea Igor! Mina olen ERR-i nõukogu liige ja ma ei näe enda rollina seal mitte organisatsiooni huvide ja mundriau kaitsmist, vaid ma pean ennast järelevalveorgani liikmeks. Pean tunnistama, et nõukogu koosolekutel olen ma lakkamatult väljendanud oma rahulolematust väga paljude asjadega, muu hulgas selle tasakaalustamatusega, millest sa rääkisid. Minu meelest on ilmselge, et maksumaksja maksab aastas peaaegu 35 miljonit eurot, et saada vasakradikaalset liberaalset propagandat. ERR on kujunenud kajakambriks radikaalsetele vasakliberaalidele, kes üksteist veenavad ühes, teises või kolmandas asjas. Ma näen, kuidas minul nõukogu liikmena ei ole sellele mingit mõju, ja ma näen ka seda, kuidas Tarmu Tammerkil eetikanõunikuna ei ole sellele mingit mõju. Kas sellel uuel kogul on sinu meelest lootust seda kajakambrit kuidagi avada?

10:36 Igor Gräzin

Kui lootust ei oleks, siis ma ei oleks siia tulnud. Aga kui keegi nüüd ütleb: "Jumalukene, neil ei ole ju päris esimeest ja mis siis, kui nad ei tule kokku? Mis siis, kui nad seda ei tee? Siis ei juhtu ju mitte midagi." Tead, mis ma selle peale ütlen? Vaata, siis ei juhtugi mitte midagi. Kõige hullem, mis võib juhtuda, on see, et jääb nii, nagu täna on. Aga ma arvan, et me peaksime suutma valida nende 15 hulgast või ükskõik kelle hulgast neli-viis-kuus inimest, keda kõik eestlased, kõik Eesti inimesed peavad moraalseteks autoriteetideks. Inimestena on nad sageli väga tagasihoidlikud, nad ei ole niisugused hirmsad hommikust õhtuni artiklite kirjutajad. Aga kui neile antakse see staatus, et teie olete rahvusringhäälingu, ma ei tea, eetikagurud või midagi sellist, siis ma arvan, et kui need inimesed tunnevad, et nüüd on midagi kapitaalselt valesti läinud, siis nad võtavad sel teemal sõna. Ma ei pea silmas, et nad teevad seda õhtu-õhtult, vaid siis, kui on üles kerkinud mõni teema, millest rahvas räägib. Näiteks räägib rahvas praegu "Aktuaalse kaamera" ja uudiste asjadest. Ma tuletan meelde kas või seda "Timuri ja tema meeskonna" esitamist, mis jooksis korduvalt uudistest läbi. Kas see oli puhas arhiiviesitus või oli seal ka moraalne aspekt? Ma arvan, et siis need inimesed võtavad sõna, kasutavad oma tiitlit ja aitavad. Kui me ise ei oska midagi öelda, siis on meil olemas inimesed, kelle poole pöörduda ja kellele öelda, et ma nägin seda, teist ja kolmandat. Kui see on väga vajalik, siis, ma arvan, on nad võimelised vastama. Ma ei usu, et see töö oleks väga suur, aga ainuüksi see fakt, et selline koorum kui niisugune on olemas, on minu arvates hea. Nii imelik kui see ka ei ole, ka väga paljud rahvusringhäälingu töötajad ise nurga taga ütlevad, et hea oleks, kui see nüüd tuleks.

10:38 Aseesimees Enn Eesmaa

Andrei Novikov.

10:38 Andrei Novikov

Aitäh, austatud eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Eesti Rahvusringhäälingu seaduse § 31 lõige 2 ütleb, et eetikanõuniku ettepanekul otsustab juhatus eetikanõukogu loomise, ehk seaduses on võimalus eetikanõukogu luua sisuliselt juba olemas. Samuti on seal kirjas, et eetikanõuniku nimetab juhatus nõukogu nõusolekul, kelle omakorda määrame ametisse meie siin. Kas teile ei tundu, et see seadus püüab lahendada ühe konkreetse juhtumi probleemi, kas ta ei dubleeri olemasolevat olukorda? Või on teil kahtlusi selles, kas nõukogu, kelle nõusolekul eetikanõunik ametisse määratakse, on ikkagi sõltumatu?

10:39 Igor Gräzin

Nagu te väga õigesti ütlesite, eetikanõuniku nimetab juhatus. Täpselt samamoodi võtab ta tööle juriskonsuldi, transpordiosakonna juhataja, diivanite kloppija ja kelle iganes. Tähendab, talle alluvad teatud töötajad. Samamoodi allub talle töötajana ka eetikanõunik, kelle juhatus palgale võtab. Järgmine asi. Eetikanõunikul on õigus teha ettepanek luua eetikanõukogu, kui ta tunneb, et tal jääb eetilise teadmisesest või nõust puudu. Siis luuakse täitev-korraldav organ. Ametnik, kui ta tahab, loob enda juurde veel mingisuguse ühiskondliku asja. Seniajani pole nõunikul eetikanõust puudu jäänud, nõu on, nii et kohe on. Nii et seda eetikanõukogu ei ole, aga see oleks täitev-korraldav organ, samamoodi nagu rahvusringhäälingu nõukogu, mille liige ma olen olnud kümme aastat, ka rahvusraamatukogu nõukogu, mille liige ma olen, me oleme täitevorgan, me manageerime rahvusraamatukogu. Praegu me räägime sellest, et me määrame ombudsmani. Kusjuures mitte sellise ombudsmani, nagu meie sellest ametist aru saame, vaid sellise, nagu mõistis seda Karl XI. Mitte Karl XII, ärge eksige! Karl XI ajal oli niimoodi, et vaat siin seisis rahvas ja siin seisis võim ning ombudsman oli seal keskel ja mõistis nende vahel õigust ja lepitas neid, ta ei olnud kohtuorgan. Me praegu räägime ERR-i eetikanõukogust – võib-olla on olemas mõni parem sõna –, mis ei ole ERR-i koosseisus, isegi nõukoguna mitte ja mis täidab laiemat funktsiooni kui ainult ERR-i järele valvamine, mille järele otsest vajadust ei ole.

10:41 Aseesimees Enn Eesmaa

Hanno Pevkur, palun!

10:41 Hanno Pevkur

Aitäh! Hea kolleeg! Mulle tundub, et meil on siin ühe eelnõu arutelu raames tekkinud olulise tähtsusega riikliku küsimuse arutelu. Eetikaküsimus Eesti Rahvusringhäälingus on kahtlemata väga vajalik teemaarendus. Minu küsimus jääb aga eelnõu enda raamidesse. See, mis selle taga on, eelnõu sisu, seletuskiri ja sinu väljapaistev kõne täna selle eelnõu tutvustamisel on kõik väga vajalikud. Aga puhtalt *pro forma*, kuidas sulle tundub, kas seadust muutmata oleks ERR-i nõukogul võimalik kutsuda ühiskondlikel alustel endale appi ükskõik kui suur hulk eetilisi inimesi, selleks et kontrollida kontrollijat (*quis custodiet ipsos custodes* ehk kes kontrollib kontrollijat?) ja sellega oleks mure lahendatud?

10:42 Igor Gräzin

Vastus on väga lihtne: ei, praeguses situatsioonis ei ole see võimalik. Aga mis puudutab seda, et me räägime olulise tähtsusega riiklikust küsimusest, siis ma tulen Karl Menningu juurde tagasi. Lähme veel tagasi tolle aja kultuuriinimeste juurde: Jungholz, Wiera. Vaadake, on niimoodi, et kui rahvus areneb, siis võib ootamatult juhtuda, et rahvuse üks institutsioon omandab rahvuse südametunnistuse seisukohalt olulise tähtsuse. Ma pean silmas näiteks Aleksandrikooli ehitamist. Kui me räägime sellistest asjadest nagu tõejärgne ühiskond, fiktiivsete uudiste tootmine, tõe relatiivsus, sellest, et meil on küsimus, kas kirikut on ikka vaja või ei ole ja miks ei ole kirikut vaja ja mida temaga teha ning mis on moraalne ja mis ei ole, kui me vaatame, mis meie koolides toimub jne, siis ma väidan, et praeguses Eestis on eetiline kriis olemas. Ma ei tulnud siia lahendama eetilist kriisi, mida ma ka ei suudaks teha, aga ma lihtsalt märkasin, et riiklike institutsioonide hulgas on üks, kes võiks mängida palju suuremat rolli eesti rahvuse vaimse tervise säilitamisel ja meie vaimsel paranemisel ja paremaks muutumisel, kui teeb seda üks tavaline riiklik asutus. Ma räägin sellest, et me teeme asja natukene paremaks ja see on palju suurema tähendusega kui see konkreetne seadus. Sellega olen ma nõus, et Eesti rahva moraalne tervis ja meie praegune moraalne seisund on olulise tähtsusega riiklik küsimus. Aga ma võin oma mütsi ära süüa selle peale, et sellise formuleeringuga küsimus ei tule Riigikogu ette mitte kunagi.

10:44 Aseesimees Enn Eesmaa

Viktoria Ladõnskaja, palun!

10:44 Viktoria Ladõnskaja

Hea Igor Gräzin! Ma arvan, et teema on keeruline ja arutlus käib asja pärast. Selge see, et ajakirjanduseetika teemal tõstatus eelmisel aastal palju küsimusi. Aga nüüd siis kolm aspekti ehk need "agad". Me räägime, et meil on niigi palju institutsioone, kes üksteist kontrollivad, me räägime ka riigireformist. Siit tuleb aga veel üks organ. Küsimus on ka selles, kes siis otsustab, kellest võib teha moraalset majakat. Ma ei küsi, kes on see moraalne majakas, vaid ma küsin, kes otsustab, kes ütleb

meile, mis on hea ja mis on halb. Kolmas teema on haridus. Teie kui õppejõud saate aru, et kui ajakirjanik on missioonitundega ja hea haridusega, siis neid eetilisi probleeme tekib võrdlemisi vähe.

10:45 Igor Gräzin

Professionaalsetelt ajakirjanikelt, samuti nagu professionaalsetelt juristidelt kuulen ma alailma, et eetilisi probleeme tekib palju. Aga olgu, see on hinnangu küsimus. Sa puudutasid ühte väga olulist teemat. Meil on räägitud vähesest empaatilisusest jne. Tegelikult on siin üks küsimus, millele praegune eetikasüsteem ei vasta. Ma loen ette, see on kunagi formuleeritud: "Väike poju, kahupea, kõike teada tahab, küsib isalt, mis on hea, mis on hea, mis paha." Selle küsimuse esitas Vladimir Majakovski ja see on see küsimus, mida Eesti Rahvusringhäälingus kunagi ei esitata. Rahvusringhäälingu nõukogu ei ole kümne aasta jooksul kordagi esitanud küsimust, mis on hea ja mis on paha, vaid on küsinud, milline on saate vaadatavus, mis nüüd juhtus, kas see nüüd ütles nii, mis me sellele vastame ja kuidas me saame peaministrilt puuduvad 40 000 eurot, et jalgpalliülekanne teha. Need on need teemad. Aga seda, on see hea või halb, on see inimlik või ebainimlik, ei ole keegi küsinud. Kes on need inimesed? Need võiksid olla ka mõned teised inimesed, aga mina nimetan teile neid, kes on praegu rahvusringhäälingu ühiskondlikus nõukojas, ma rõhutan, et ühiskondlikus. Kui nende hulgas on halbu inimesi, siis mina lihtsalt ei tea seda. Linnar Viik, Vahur Kraft, Hagi Šein, Vitali Belobrovtsev, Toomas Kivimägi, Maria Alajõe, Kadri Tali, Priit Põldoja, Marju Lauristin, Erich Teigamägi, Jana Pavlenkova, Jüri Võigemast, Ülle Madise, Daniel Vaarik ja Kristi Vinter. Kas nende hulgas on mõni inimene, keda te ei usalda? Minu arvates siin selliseid inimesi ei ole. Ma rõhutan, et tegemist ei ole institutsiooniga teiste samasuguste seas. Me räägime praegu küll rahvusringhäälingust, aga eeskätt me räägime Eesti rahva praegusest moraalsest seisundist.

10:47 Aseesimees Enn Eesmaa

Peeter Ernits.

10:47 Peeter Ernits

Hea juhataja! Hea ettekandja! Kui sa selle eelnõuga välja tulid, siis selle ajend oli mulle täiesti selge ja ma oleksin tahtnud oma allkirja sellele alla panna. Tegemist oli ju minu erakonnakaaslase Jüri Ratase ja tema lugupeetud isa Rein Ratase looga. Aga praegu saan ma aru, et see eelnõu tahetakse prügikasti saata. Mulle see eelnõu meeldib. Nõukogu on palju parem kui nõunik, kes on asutuse palgal. Aga sina kui vana hunt, ütle, miks ikkagi tahetakse see minu meelest hea eelnõu prügikasti saata.

10:47 Igor Gräzin

Teate, siin on kaks põhjust. Esimene põhjus on see, et selles idees nähakse olemasolevate ideede kordamist, millest Viktoria rääkis. Teine põhjus on see, et me oleme harjunud hääletama fraktsiooniti, me oleme harjunud hääletama konkreetsete eelnõude, koalitsioonilepete ja muude sellist asjade poolt, aga meile tundub tõenäoliselt uudsena mõte, et riigi parlamendis võidakse rääkida sellistest asjadest nagu inimlikkus ja headus. Vaat see teebki olukorra raskeks. Ühtepidi tahaks hirmsasti olla inimlik, aga erakond ei luba. Teisest küljest tahaks nagu hea olla, aga ka hea on praegu koalitsioon ja meie ei ole. Ühesõnaga, selgubki see, mida tegelikult kogu see tänane arutelu näitab: hea ja halb ning inimlikkus ja ebainimlikkus on moraalsed, aga mitte erakondlikud kategooriad. Ei ole sellist mõistet nagu erakondlik headus. See, et on juhtunud nii, et koalitsioon on sellele eelnõule suures osas vastu, on mingil määral lihtsalt ajalooline juhus, inimesed käituvad nii inertsist.

Muide, üks väike tähelepanek. Asi on nimelt selles, et üks väide selle kohta, miks valitsusele see asi ei meeldi, on see, et kõik halvad asjad, mida ringhääling võib teha, on kaevatavad kohtusse, sest on haavatud ja teotatud isiklikku au. See vastab tõele. Aga sellisel juhul on rahvusringhäälingu sellesuunalised otsused juriidiliselt valed, sest seal pole edasikaebamise võimalust ette nähtud. Nimelt, kui te saate parkimistrahvi, siis mida te esimesena sealt kviitungilt loete peale summa? Te loete seda, kuhu te saate edasi kaevata. Rahvusringhäälingu eetikanõunik ei ütle seda igaks juhaks mitte kunagi, sest on oht, et järsku keegi lähebki kohtusse ja hoia, jumal, selle eest, sest nõuniku ülesanne on asi summutada, aga mitte seda kohtusse saata. Rääkimata sellistest lugudest, millest Peeter Ernits rääkis, mis on lihtsalt amoraalsed või, ütleme, moraalselt ülemäära küsitavad, aga mis ei ole tsiviilõiguslikus, võlaõiguslikus mõttes edasikaevatavad. Seda ei ole ministeerium lihtsalt tähele pannud, viidates võlaõigusseadusele. Nii et siin mingit kordust ega paralleeli ei ole.

10:50 Aseesimees Enn Eesmaa

Mart Helme, palun!

10:50 Mart Helme

Aitäh, härra eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Rahvusringhääling on meie kõigi oma.

10:50 Igor Gräzin

Jah!

10:50 Mart Helme

Rahvusringhääling peaks edastama meile tasakaalustatud ning sildistamisest ja, ütleme, poliitilisest lahterdamisest hoiduvat neutraalset informatsiooni. See ei käi loomulikult kõikvõimalike debati- ja arvamussaadete kohta, kus esinevad poliitikud ning lobi- ja huvigruppide esindajad, kuid rahvusringhäälingu uudised peaksid olema tasakaalustatud, sest ühiskond koosneb väga eriilmelistest ja -mõttelistest gruppidest. Nüüd me näeme paraku, kuidas – Martin juhtis sellele tähelepanu – rahvusringhääling on muutunud vasakliberaalse propaganda toruks. Eetikanõukogul ja -nõunikul ega ka -komisjonil pole sellele mõju. Kas sul on andmeid, kes siis ikkagi tellib muusika?

10:51 Igor Gräzin

Tead, mul on raske vastata, sest ma arvan, et siitsamast vasakult tõuseb kohe püsti Marianne Mikko ja ütleb, et see on sihuke parempoolsete fašistide tallermaa või kuidas see oligi. Oota, kes kasutab kõige rohkem teie kohta sõna "fašistid", Ossinovski või? Ma ei mäleta, te peate ise teadma, kes teid fašistideks sõimab. Ühesõnaga, see on romantiliste ajakirjanike ja raha teenivate ajakirjanike eripära ning tuleb lihtsalt silmas pidada, et sõim müüb. Sõim müüb täpselt niisama palju nagu sperma ja veri. Ajakirjanikud on ajakirjanikud ja nad ütlevad, et see teeb saate huvitavaks. Sellepärast on "Foorumisse" toodud eksperdid, kes ei ole kunagi eksperdid mitte ühelgi erialal ja kes ei tunne poliitikat ning neid inimesi pole kunagi valitud isegi valla koerapüüdjate ametikohale. No mis me siis räägime? Nemad on siis need eksperdid, kes ütlevad, et vaat niimoodi me omame toda või toda poliitilist tendentsi! Ma parem ei tooks seda siia sisse, kuigi ma võiksin tegelikult rääkida, mida on räägitud Euroopa Liidust, Rail Balticust, samasooliste abieludest jne. See on tegelikult päris jube, kui sa vaatama hakkad, mis toimub, aga nendest asjadest me ei räägi. Ma toon ühe teise näite, kus poliitiline kallutatus, ja meie jaoks nagu esimesel pilgul süütu, on ületanud minu meelest lihtsalt hea maitse piirid, rääkimata eetika piiridest. Donald Trump Eesti rahvustelevisioonis – see oli katastroof. Trumpil on miljon viga, tal on kolm naist (muide, ega see ei ole mingi viga, Ingmar Bergman alles alustas sellest, see ei ole näitaja), aga ma tahan rääkida Donald Trumpi kajastamisest. Ta ei ole ju meie inimene kuidagi, Donald Trump ei võitle haldusreformi poolt, Donald Trump ei ole Rail Balticu vastu, tal ei ole neid inimlikke surmapatte. Aga nüüd küsige iseenda käest, kas see, kuidas me räägime Donald Trumpist, kuidas me oleme rääkinud temast ametlikus meedias ja, muide, erameedias, on olnud inimlikult eetiline või mitte. See, et tema lood ära räägitakse, seda muidugi, aga kas see, et teda iga hetk mõnitatakse jne, on eetiline või mitte, see on igal juhul küsimus, kus poliitiline, ütleme, tasakaalustamatus omandab minu arvates kergelt amoraalse iseloomu. Aga selleks, et minusugune professionaalne eetik seda ei peaks ütlema – ja ma ei tahagi seda öelda –, las tuleb see tore nõukogu, nemad siis ütlevad, kui keegi nende käest küsib.

10:54 Aseesimees Enn Eesmaa

Palun, Liina Kersna!

10:54 Liina Kersna

Aitäh, hea juhataja! Austatud Igor! Tartu Ülikooli juures töötab eetikakeskus ja minu meelest teevad nad väga head tööd näiteks süstemaatilise väärtuskasvatuse arendamisel koolides. Kas te konsulteerisite seda eelnõu ette valmistades ka eetikakeskusega? Kas te kaalusite võimalust, et eetikakeskus võiks võtta eetikanõukogu rolli enda peale?

10:54 Igor Gräzin

Vaadake, asi on nimelt selles, et alati peab esitama *disclaimer*'i. Tartu Ülikooli eetikakeskus on meie jaoks teatavasti konkureeriv firma. Kuna ma õpetan eetikat Tallinna Ülikoolis, siis ma leian, et Tallinna Ülikoolis on eetiline tase võrratult kõrgem kui Tartu eetiline tase, sest Tartust on läbi sajandite tulnud vabameelset vaimu ja amoraalsust, nagu me kõik teame, kõik need Villem Ernitsad jt, ja nemad nüüd küll Tallinnale eetiline eeskuju ei ole. Kui nad tahavad, võivad nad meie juurde nõu küsima tulla. Me vaatame neile peale ja siis otsustame, kas me seda neile anname või mitte. See asi olgu nüüd selge. Aga kui nüüd tõsiselt rääkida, siis vaadake, milles me eksime. Eetikakeskused ei ole eetika kandjad. Eetika on teadus moraalist ja moraal tähendab moraalinorme. Kui ma ütlesin, et teadmine ei muuda inimest eetiliseks, siis on sellel ajalooline tõde taga. Seda arvasid 18. ja 19. sajandil prantsuse valgustusfilosoofid, kes ütlesid, et inimesed on amoraalsed selle pärast, et nad ei tea, kuidas moraalselt käituda, aga tasub vaid öelda, kuidas olla hea, ja inimesed muutuvadki paremaks. Akadeemilised eetikakeskused võivad tegelda moraalse olukorra analüüsiga, nad võivad õpetada meile, millised on eetilised reeglid, millised on olnud eetilised süsteemid, aga moraalifilosoofia kriitika ei saa olla iseenesest eeskuju. Täpselt samamoodi on füüsikas, ega füüsikaproffessor ei paranda hästi televiisorit. Ka bioloogiaõppejõud ei pruugi sugugi osata pimesoolt välja lõigata. Eetika on teadus moraalist ja eetikud teevad seda teadust väga hästi. Moraaliõppejõuna või eetikaõppejõuna võiksin ka mina praegu öelda, et vaat Aristoteles ütles, et see on õnn, Kant ütles, et too on õnn, ja Vladimir Iljitš Lenin jälle ütles, et õnn on elada Nõukogude Liidus. Need on kõik õnne definitsioonid. Ma võin kahtlemata esitada teile kõik need õnne definitsioonid ja öelda, et mõnel läks hästi ja mõnel läks halvemini. Aga see ei anna mulle õigust pretendeerida sellele, et ma võin inimesena anda sinule eetilise hinnangu, sest inimestena me oleme võrdsed. Väga tõenäoline on see, et kõik ülejäänud ongi minust moraalsemad. Seetõttu ma arvan, et professionaalne eetiline teadmine aitab võib-olla kaasa eetilise diskursuse arengule ühiskonnas, aga mitte moraalinormide paremale rakendatavusele. Mis siin pikalt rääkida, läheme Victor Hugo juurde, kodutute, klošaaride hulgas kohtas Hugo kõige kõrgemaid eetilisi näitajaid. Kui sa tahad kaabakaid näha, siis ei olegi midagi muud kui hakka otsast Balzaci lugema ja sa leiad 90 köitest kaabaka kaabaka otsa, üks viisakam kui teine. Ma arvan, et akadeemilisest eetikast, jah, abi võiks olla, aga mitte selles funktsioonis.

10:57 Aseesimees Enn Eesmaa

Andres Ammas.

10:57 Andres Ammas

Lugupeetav eesistuja! Lugupeetav ettekandja! Riigikogulaste algatused ja seadusandlikud initsiatiivid, nii ka see praegu arutatav, pälvivad nii ametlikku, formaalset vastukaja kui tõenäoliselt ka mitteametlikku, mitteformaalset vastukaja. Milline oli valitsuse seisukoht, seda me kuuleme järgmise ettekandja suust, ühtlasi kuuleme ilmselt, milline oli Kultuuriministeeriumi seisukoht. Aga sul on teadaolevalt väga lai tutvusringkond. Millist mitteformaalset tagasisidet oled sa saanud rahvusringhäälingu töötajatelt, rahvusringhäälingu juhatuse liikmetelt, rahvusringhäälingu nõukogu liikmetelt ja üldse ühiskonnas lugupeetud isikutelt? Kas sinu ideed on sinu hinnangul mõistetud?

10:58 Igor Gräzin

Ma loodan, et ma ei reeda mitte kedagi. Mul on õigus nagu ajakirjanikel ikka – ja ajakirjanik olen ma ka – konfidentsiaalsetele allikatele. Mis puudutab asja juriidilist aspekti, siis juriidilisele tekstile mõistagi ei saa ei Kultuuriministeerium ega keegi teine vastu vaielda, sest juriidiline tekst on kirjutatud parimal tasemel, mis selles majas – ma mõtlen Riigikogu maja – üldse võimalik on. See on tehtud siinse maja tipptasemel. Nüüd teine asi, teiste hinnangud. Ka teie hulgast, kolleegid, olen ma saanud väga palju moraalselt toetust. Ka täna on patsutatud õlale, et tegelikult see asi ongi jama, aga sa saad ju ise aru. Kui ma ütlen, et ma ei saa aru, siis sellega jutt üldiselt lõpeb. Kõige tähtsam tagasiside on võib-olla tulnud loomingulistest ringkondadest väljastpoolt seda maja. Olukorras, kus meil on väga mitmesuguseid kriisiprobleeme, mida ma siin ka nimetasin, on Eesti intellektuaalid väga arusaadavatel põhjustel arvamusel, et see asi väärrib vähemalt tähelepanu juhtimist ja oleks hea, kui seegi ära tehtaks, siis saab vaadata, mis saab edasi. See nn tõejärgsus häirib ka kirjanikke, see häirib heliloojaid, häirib muide väga paljusid õppejõude, teiste hulgas siin nimetatud eetikaõppejõude. Me ei oska alati anda hinnanguid, aga me näeme täiesti selgelt, et kuskil on ikkagi mingisugune jama. Me oleme eetikute hulgas sellest küllaltki palju rääkinud. Ma ei ole kuulnud ühtegi arvamust, et see on paha, enamgi veel, keegi ei ole

öelnud, et mine võta see jama tagasi. Küll aga on olnud neid, kes on öelnud, et see on igavesti tore, aga ega see sul nagunii läbi ei lähe. Aga äkki läheb! Ma tahaks muidugi ühe asja eest hoiatada. Vaadake, tõenäoliselt teeb keegi nüüd ettepaneku see asi ära lõpetada ja siis läheb hääletamiseks. Üks võimalikke variante, mis täna võib juhtuda, on see, et see asi loetakse mittelõppenuks ja siis see eelnõu kukub välja. Las igaüks mõtleb järele, enne kui ta nupule vajutab, teadmise, et ühtegi eetilisi-poliitilist küsimust, eetilisi-moraalset küsimust, mis tõeliselt Eesti rahvale tähtis on, pärast seda, kui see asi siin jääb lõpetamata, siia majja lähemate aastate jooksul ja võib-olla selle Riigikogu koosseisu ette enam ei tule. Võib-olla juhtub see kümmekonna aasta pärast, kui siin on teised inimesed. Nii et üks igaüks täna otsustab natuke ka omaenese südametunnistuse alusel, teadmise, et täna tal see võimalus on, aga homme võib-olla seda võimalust enam ei tule või ei saa tehtut enam parandada.

11:01 Aseesimees Enn Eesmaa

Urmas Kruuse.

11:01 Urmas Kruuse

Austatud eesistuja! Hea ettekandja! Ma püüan mõista seda, mida hea ettekandja otsib. Kas ma sain õigesti aru, et on teatud isikud, kelle moraal ja eetika on niivõrd kõrgel tasemel, et neid võiks pimesi uskuda? Kui paarkümmend aastat tagasi usuti väga tõsiselt ka meelelahutussaadete saatejuhte ja hakati Soome marku vahetama, siis nüüd on see usk niivõrd palju devalveerunud. Kas see on seotud sellega, mida te otsite? Kes need inimesed võiksid täna ERR-is olla, keda te peate kogu ühiskonna jaoks moraalseteks majakateks ja kelle peale võib alati panustada? Kas te tunnete, et see on probleem, et neid inimesi jääb järjest vähemaks, kuna moraali ja eetika piirid ja taju on niivõrd palju hägustunud ning ka ajas muutuvad?

11:02 Igor Gräzin

Sa puudutasid ühte hästi huvitavat teemat. See lause, muide, jooksis läbi kultuurikomisjoni koosolekult. Mind lõi see pahviks, aga tol hetkel ei tohtinud ma midagi öelda, sest teised rääkisid, aga sealt jooksis läbi selline lause: "Eesti rahval ei ole nii moraalseid inimesi, kelle järele me saaksime joonduda." Ma loodan, et see on kultuurikomisjoni koosoleku protokollis kirjas. Ma mäletan ütlejat ja ma mäletan ütlemissa kohta. See, et Eesti inimeste hulgas ei ole moraalseid inimesi, tuli mulle üllatusena. Täiesti meelega, selleks et ei tekiks küsimust, kas sa mõtled seda, teist või kolmandat, ma lihtsalt toon sulle näitena juba kadunud, surnud inimesi, kes minule oleksid olnud kindlasti selliseks eeskujuks: näiteks kirjanik Jaan Kross, poliitikutest oleks võinud pärast seda, kui ta oli ära läinud, selleks kindlasti olla Tõnisson, vaatamata kõikidele tema muudele viguritele, Eri Klas, Enn Soosaar. Ma nimetan kadunud selleks, et mitte keegi ei ütleks, et aa, nüüd mõtled sa seda. Ma mõtlen seda tüüpi inimesi. Ma väidan, et kui näiteks Jaan Kross ja Eri Klas oleksid teadnud, et nende käest seda küsitakse ja nad peavad natuke vaatama, mis ringhäälingus toimub, siis nad ei oleks omavahel vaidlema läinud, kumb on esimees ja kumb aseesimees, kes protokollib, kes kohvi kinni maksab jne. Nad kindlasti ei oleks hakanud tegelema selliste küsimustega, mis on ilmselt jama, näiteks sellega, kui pikk on ilmatüdruku seelik. Need inimesed ei oleks sellega tegelenud, aga ma arvan, et nad oleksid olnud nõus, kui nad oleksid teadnud, et ühiskond neilt seda ootab, ja nad oleksid andnud hinnangu millelegi muule. Ma räägin seda tüüpi inimestest, kes, ma väidan, elavad ka meie kõrval. Aga veel kord, ma ei taha seda asja ära rikkuda mõne konkreetse nime nimetamisega.

11:04 Aseesimees Enn Eesmaa

Urve Tiidus, palun!

11:04 Urve Tiidus

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Demokraatliku ühiskonna vääramatu õigus on sõnavabadus ja toimetaja vabadus. *British Broadcasting Company*'d ehk BBC-d peetakse maailmas avalik-õigusliku ringhäälingu lipulaevaks, sealseid töötajaid kutsutakse ka Eestisse tele- ja raadioinimesi koolitama. Kas teil on selle asja juures eeskujuks olnud mõni konkreetne BBC praktika? Kas teie arvates on saadetele enne eetrisse minekut tõesti vaja hea ja kurja tundmise sõela, hoolimata sellest, et on olemas toimetaja ja toimetuskolleegium?

11:04 Igor Gräzin

Esiteks, tuleme sõela juurde. Ma ei tahaks üldse sõela, aga kui see sõel on, siis see tuleb pärast. Pärast tuleb see ai-ai-ai-vormis ja see ei ole sõel, vaid niisugune noomimine, et ära järgmine kord nii tee, või veel vähemgi. Ma arvan, et väga hea eetikanõukogu ütleks niimoodi: tead, sõber, see lugu meile ei meeldinud. Sellest täiesti piisab, sest ka ajakirjanik on sensitiivne, tark ja südamlilik inimene. Ma arvan, et kui inimene, kes on ka tema arvates autoriteet, ütleb, et nii ei olnud ilus, siis mitte mingisugust hullemat karistust ei tohi olla ega peakski tulema.

Teine asi on see, mis puudutab BBC-d jne. Jah, ta on üks parimaid, kuid viimasel ajal kaugeltki mitte standard. Me peame arvestama, et BBC tegutseb natuke teistsuguses ruumis. Nimelt on asi selles, et Inglismaal on olemas üldine parlamentaarne järelevalvenõukogu, ka BBC suhtes, mis tegutseb vahetult, mitte vaheinstantsi kaudu. Teiseks, BBC tegutseb väga tugeva ja traditsioonilise Briti ajakirjanduse sisetsensuuri tingimustes, mis meil tegelikult puudub. Kui meil üks ajakirjanik teise kohta midagi ütleb, siis ütleb ta alati halvasti. See on muide omaette teema. Poliitikud kardavad ajakirjanikke, aga tänage õnne, et te ei ole ajakirjanik, sest alles siis, kui ajakirjanik ajakirjaniku kallale läheb, hakkavad suled tõeliselt lendama. Selle tõttu ei eksisteeri seal muud seda tüüpi tsensuuri kui kaaskolleegide, ajakirjanike kasutatav. Kuna see on paarisaja-aastane traditsioon, siis seal sellist asja ei ole nagu meil. Kus veel nii on? Vastus: mitte kuskil.

11:06 Aseesimees Enn Eesmaa

Helmut Hallemaa.

11:06 Helmut Hallemaa

Lugupeetud Riigikogu aseesimees! Hea kolleeg Igor! Ma olen nõus väga paljuga sinu ettekandest, eriti sellega, mida sa rääkisid eetikanõuniku asetusest riigi, ühiskonna ja rahvusringhäälingu kontekstis. Ma olen nõus ka nendega, kes väidavad, et meil on eetikanõunikuga Tarmu Tammerki isikus siiski vedanud. Väga hea muidugi on ja lisab siia saali värvi, et kui sa pulti tuled, siis sa oma aja ikkagi ära kasutad. See on tõesti hea. Aga minu küsimus tuleneb sinu ettekande ühest lõigust, mis mind kohutavalt häiris. Sa ütlesid, et eetikanõunik tuleb asendada mingisuguse eetikanõukoguga. Ole hea ja lükka see ümber! Ma loodan, et see oli sinu professorlikult värvika kõnepruugi väike tööõnnetus.

11:07 Igor Gräzin

Hea küll. Jutt ei ole konkreetse inimese vallandamisest või koha kinnipanemisest, kindlasti mitte. Töötagu, teenigu ühiskonda edasi, nii palju kui jõuab. Probleem on selles, ma väidan, et eetikanõunik praegu eetiliste küsimustega ei tegele. Ma tõin selle kohta paar näidet. Ka Risto Berendson kirjutab sellisest asjast. Siin on jutt Postimehe laimamisest: "See võinuks pälvida muidu alati sõnaka ringhäälingu meediaeetiku tähelepanu, kuid seda ei juhtunud." Ma tõin näite. Ükski nendest teemadest, mida me näeme siin aruannetes, ei ole oma sisu poolest eetikaga seotud. Eetikanõunik on tegelikult teatud osa jurisprudenti, ütleme, juriskonsult, kui nii võtta, kusjuures segades sel juhul päris juristi tööd ja käitudes juristina samuti mitte päris adekvaatselt, näiteks, nagu ma ütlesin, näitamata ette võimalikke edasikaebamise viise. Ma arvan, sellisel kujul see üks eetikanõunik, kes allub konkreetset oma juhatusele ja täidab selle korraldusi, vajalik ei ole. Vaat selle asendamisest me praegu räägime. Kuid kui ringhäälingumajas tuntakse, et on vaja mingit professionaalset järelevalvet tasakaalustatuse ja nende asjade üle, siis lasku käia. Lõppkokkuvõttes on see juhatusele alluv inimene, see on nende otsustada, tehku, mis tahavad.

11:09 Aseesimees Enn Eesmaa

Marianne Mikko, palun!

11:09 Marianne Mikko

Suur tänu! Minu kõrva kriipis selles saalis kõlanud isa ja poja duett, nagu ERR-i uudised oleksid ideoloogilised, st vasakliberaalsed. Lugupeetud eetikaprofessor ja liberaaldemokraat, kas teie analüüsi kohaselt on ERR-i uudised kaldu? See tähendab, et uudistetoimetajad ajavad mingeid omi või mingi kogukonna või erakonna asju. Kas te olete seda tähele pannud?

11:09 Igor Gräzin

Ma ei ütleks seda. Ma kahjuks ei mäleta, millal ma viimati Eesti uudiseid vaatasin, sealt ei tule tavaliselt midagi. Aga ma olen tähele pannud, et Eesti rahvale olulised teemad uudiskajastust ei leia. Minu arvates on see tehniline praak. Seesama kuulus Riia ja Magnitogorski mäng, millesugust ei olnud enne olnud, lihtsalt magati maha. Ma arvan, et see on vale. Olulise tähtsusega küsimuse, Rail Balticu ehitamise arutamine Riigikogus on oluline ja seda oleks pidanud kajastama. Ühesõnaga, on olemas terve hulk väga tähtsaid asju, mis jäävad lihtsalt uudistes kajastamata. Ka uudiste järjestus on sageli mingil määral küsitava väärtusega. Aga ma tahan rõhutada, et see ei ole eetiline probleem, see on uudiste professionaalsuse probleem. Mis üldist kallutatust puudutab, siis uudised ei puutu siin asjasse, kallutatud saab olla programm tervikuna. Alati keegi arvab seda. Ma arvan, et just selle jaoks ongi vaja seda ebapoliitilist, puhtalt eetikal rajanevat nõukogu. Hea küll, me räägime praegu kadunudest. Ma ütlesin need nimed: Klas, Soosaar jt. Eri Klasil olid poliitilised vaated, see oli täiesti selge. Ta ütles neid korduvalt välja. Aga täpselt niisama hästi me teame, et Eri Klas ei oleks inimlikku hinnangut andes ajanud taga poliitilist agendat, see on ju ka selge. Samamoodi nagu juhtus see, et nad mängisid Baskiniga ideoloogiliselt vastastikuseid rolle. See ei tähenda, et Baskin ja Klas oleksid rääkinud iseendast. Väga raske on selle küsimusele vastata. Aga ma tean ja tunnen inimesi – mõnikord puutun nendega ka kokku –, kes on, kuidas öelda, kõrgemal igapäevastest asjadest. Nad on reaalselt olemas. Kui kaldumine läheks ikka liiale, siis, ma arvan, need inimesed märkaksid seda. Mina praegu seda etteheidet kindlasti ei teeks.

11:11 Aseesimees Enn Eesmaa

Toomas Jürenstein.

11:11 Toomas Jürenstein

Hea eesistuja! Hea Igor! Mitmel puhul kasutasid sa oma ettekandes ja vastustes väljendit "tõejärgne ühiskond". Hakkasin mõtlema, millel ikkagi põhineb tõejärgse ühiskonna eetika, kas meie juhul eetikanõukogusse kuuluvate inimeste laitmatul renomeel või millelgi veel.

11:12 Igor Gräzin

Minu kolleeg Eero Loone on kunagi vastanud küsimusele, mis asi on filosoofia. Kõige parem vastus on, et filosoofia on see, millega tegelevaid inimesi kutsutakse filosoofideks. Need inimesed saavad sellega tegelemise eest palka. Siin on tegelikult täpselt seesama asi. Meie eetiliseks eeskujuks on need inimesed, kelle me sellele kohale ise tõstame. Tulen tagasi nende nimede juurde: ei Krossi elulugu, Klasi heategevus ega Soosaare üks või teine artikkel eraldi võttes ei teinud neist arvamusiidreid ega eeskju, vaid seda tegi kogu nende elu. Eetiliseks juhiks ei saada mitte sellepärast, et sa oled otsustanud järgmisest aastast eetiliseks juhiks hakata, vaid sellepärast, et ühiskond on sind ise sellisele kõrgusele tõstnud. See lihtsalt on nii. Meie ülesanne on need inimesed ära tunda, aru saada, et nemad ongi need, keda me tunnustame omaenese liidritena vähemalt selles valdkonnas või kelle arvamus meile väga korda läheb. Kui nemad ütlevad, et mingi asi on halb, siis me hakkame kukalt kratsima, et järsku ongi halb, ja kui nad ütlevad, et vaat see oli hästi tehtud, siis meil on hea tunne, kui seda meie kohta öeldi. Need inimesed ongi sellised. Kust nad tulevad? Ma saan aru, et see on juriidiliselt lohakas vastus, aga nad lihtsalt on kuskil ühiskonnas olemas. Ma arvan, et meie ülesanne on anda neile veel üks funktsioon või positsioon juurde ja ühiskonnana need inimesed mitte ainult ära tunda, vaid öelda, et need nad nüüd on. Sõbrad, nii ongi!

11:14 Aseesimees Enn Eesmaa

Jaak Madison.

11:14 Jaak Madison

Austatud ettekandja! Ma täpsustan hea kolleegi Marianne Mikko küsimust. Ta mainis isa ja poega. No paneme püha vaimu ka veel juurde. Mis puudutab aga "Aktuaalse kaamera" ja rahvusringhäälingu uudiste kallutatust või mõjutatust, siis üks väga konkreetne näide on 13. detsembrist, kui meie fraktsiooni algatusel toimus olulise tähtsusega riikliku küsimusena arutelu Rail Balticu teemal. See oli peauudis kõikides meediaväljaannetes, see oli peauudis näiteks TV3 uudistes, kuid "Aktuaalses

kaameras" polnud selle kohta mitte ühtegi sõna. Mitte ühtegi sõna! Küll aga öeldi hommikuses uudises, et me oleme Kremli-meelsed. Niipalju siis erapooletusest. Teine näide, mis tõestab ideoloogilist kallutatust, on see, et uudiseid Trumpi kohta refereeritakse otse Washington Postist, mis on valinud kindlalt ühe poole ja on väga agressiivselt asunud praeguse presidendi vastu võitlema. Meie aga kopeerime neid uudiseid üks ühele. See ongi kallutatud. Küsimuseks aega ei jäänudki. Aitäh, Igor!

11:15 Igor Gräzin

Kui ei jäänud, siis ei jäänud.

11:15 Aseesimees Enn Eesmaa

Keit Pentus-Rosimannus, palun!

11:15 Keit Pentus-Rosimannus

Aitäh, hea juhataja! Hea Igor! Ma ei arva tõesti, et me peaksime parlamendiliikmetena ja valitud poliitikutena parlamendisaalis arutlema rahvusringhäälingu saadete sisu üle ja tegelema paratamatult poliitilise hinnangu andmisega ning ühe või teise saate kirumisega. Sellespärast tahaksin naasta teie esitatud eelnõu tegeliku sisu juurde ja küsida veel kord üle. Seadus võimaldab praegu sedasama nõukogu moodustada. Enne eelnõu esitamist oled sa kindlasti tausta uurinud ja selle teemaga tegelnud. Mis põhjustel seda nõukogu senini moodustatud ei ole?

11:16 Igor Gräzin

Aitäh selle eest, et saime tulla tagasi selle asja sisu juurde! Ma olen sinuga täiesti nõus, et see jutt on laiem kui ühe või teise saate hindamine ja retsenseerimine. Miks seda otsust seni tehtud ei ole? Aga miks oleks pidanud seda tegema? Aseta ennast näiteks rahvusringhäälingu nõukogu juhatuse esimehe kohale. Kui sul tekib idee, et oleks vaja moodustada eetikanõukogu, siis esimene asi, mis sa selle peale endale ütled, on see, et, hirmus uni, mine ära, mul ei ole seda vaja, mul on niigi, mida teha. Sul on ju olemas palgaline töötaja, kellel on eetikanõuniku tiitel. Kui juhtub eetilisi apsakaid – ja neid juhtub – või mingisuguseid tehnilisi apsakaid, siis on sul olemas inimene, kes sinu eest vastab, kirjutab vastuse valmis, paneb televisiooni ja ERR-i pitseri alla ning see on siis ametlik vastus, lugu on lõppenud. Selleks et jama edasi ei läheks, jätab nõunik ka ütlemata, et see otsus on edasikaevatav, sest muidu tõesti mõni hakkabki edasi kaebama. Järelikult, see on juhatuse huvides, et seda nõukogu ei oleks. Eetikanõunikul on praegu monopoolne positsioon. Tähendab, kõikides nendes küsimustes, mis ei ole puhtalt juriidilised, aga on kvaasijuriidilised, juuralähedased, on tema käes tegelikult monopol. Kuna see asi on juriidiliselt kahemõtteline, siis on talle väga kasulik, et sellega ei tegeleks juriskonsult. Veel vähem on tal vaja inimesi, kes hakkaksid teda aitama või tegelikult segama ja temaga vaidlema. Milleks tal seda vaja on? Meil on tegemist selge, ülevalt alla toimiva käsuliiniga, mille ülesanne on võimaldada tal teha oma põhitööd, aga ka kaitsta organisatsiooni võimalike väliste rünnete vastu. Sellespärast on eetikanõunik viimane, kes selle nõukogu moodustab. Ta on riigiametnik, kelle ülesanne on tegelda kirjavahetuse ja mitte asja sisuga, ning tema huvides ei ole kindlasti endale konkurentide juurde teha. See on see kuulus Peteri kolmas printsiip: ametnik ei ole huvitatud konkurentide juurdetekitamisest. Loomulikult ei tee ta seda mitte kunagi.

11:18 Aseesimees Enn Eesmaa

Andrei Novikov, teine küsimus.

11:18 Andrei Novikov

Aitäh, austatud eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Nii siin saalis kõlanud diskussioonist kui ka eelnõu sisust on jäänud mulle mulje, et üldakti sildi all püütakse sisuliselt vastu võtta üksikakti konkreetse juhtumi lahendamiseks. Kas te võite kinnitada, et see nii ei ole? Kas selle seaduse vastuvõtmise korral rahvusringhäälingu kulud pigem suurenevad või vähenevad?

11:18 Igor Gräzin

Kui praegune eetikanõunik säilitab oma ametikoha referendina või kellegi sellisena, siis need ei suurene ega vähene. Ma arvan, et need ei suurene, sest tulevasse eetikanõukogusse kuuluvad kindlasti

inimesed, kes suudavad ise endale kohvi ja teed osta ning käivad niisamagi koos. Nii et mitte mingisugust suurenemist siin ette näha ei ole. Üksikaktiga siin samuti tegemist ei ole, tegemist on uue institutsiooni loomisega. Nii et antud juhul ei ole tegemist ei paralleelse ega täiendava aktiga ega millegi muu sellisega. Muide, eelnõu järgi kaob eetikanõuniku ametikoht sellisel kujul ära. See ei tähenda aga, et konkreetne inimene ei võiks jätkata mingis muus kvaliteedis. Üks kapitaalne muutus, mis siin on ette nähtud, on see, et eetikanõunik ei kirjuta enam eetilisi küsimusi käsitlevatele paberitele alla. Ta võib need paberid ette valmistada, ta võib nõu anda, ta võib kirjavahetust pidada või küsida, kas ollakse rahul või mitte. Aga kui läheb hinnangu andmiseks, siis ei ole eetikanõuniku allkirjaga paberid eetilised järeldused. See on üks põhiline muutus. Kõik ülejäänud jääks endistviisi. Muide, kui te tähele panite, siis ma tõin teile näiteid selle eelnõu algatamise järgsest ajast. Esimest korda kerkis see küsimus aga üles, ma ütleksin, aastal 2007. See oli seotud Eesti Rahvusringhäälingu osaga pronksiöö sündmuste kajastamisel. Nendest sündmustest möödub varsti kümme aastat. Siis tekkis küsimus, kas kõik see, mis eetrist läbi jooksis ja mida öeldi pronksiöö kohta, oli ikka eetiline või ei olnud. Nii et siin Riigikogu saalis on see küsimus esimest korda, aga teema on üleval olnud vähemalt kümme aastat.

11:20 Aseesimees Enn Eesmaa

Jaak Madison.

11:20 Jaak Madison

Hea Igor! Sa olid eelnõu algatajate esindajana kultuurikomisjoni istungil. Eelnõu algataja ettekanne ja vastused erinevad komisjoni ettekandja vastustest väga tihti üpris palju. Seega kasutan ma võimalust, et küsida otse sinu käest. Komisjon on teinud ettepaneku eelnõu esimesel lugemisel tagasi lükata. Mis olid need peamised argumendid? Kas sa mäletad hääletustulemust? Kes olid tagasilükkamise poolt ja mis põhjendusel nad eelnõu ei toetanud?

11:21 Igor Gräzin

Eelnõu tagasilükkamise põhjenduse esitab komisjoni ettekandja, sest see oli see koht, kus mina kui küllaline pidin koosolekult lahkuma. Nii et ma ei tea, mida seal arutati ja mida nad seal tegid, aga ma tean hääletustulemust – 5 : 1. Muide, me algatasime selle eelnõu neljakesi. Ma kasutan juhust, et kustutada oma tänuvõlg Krista Aru ees, ja ütlen talle aitäh. Tema oli see, kes meid toetas. Kui me neljakesi peaksime võitma, siis me võidame koos sinuga, Krista, ja kui me kaotame, siis me läheme koos sinuga. Aitäh sulle, Krista! Sa olid meile hästi-hästi oluline.

Ma saan lihtsalt korrata ministeeriumi põhiargumente, mis komisjonist läbi jooksid. Esiteks, isiku au teotamine on õigusvastane ja selle kohta käib võlaõigusseaduse § 1046, järelikult ei ole lisaregulatsiooni vaja. See on õige. Me räägime moraalinormidest, mitte isiku au ja väärkuse teotamisest. Teiseks ei võta ministeerium arvesse seda, et isik peab vastust saades leidma sealt viite kaitsele au ja väärkuse teotamise eest, mida rahvusringhäälingu nõukogu aga kunagi ei tee. Tähendab, rahvusringhäälingu nõukogu praktika on selles suhtes ebaseaduslik. Esiteks ei puuduta see moraali ja teiseks on see ebaseaduslik. Kolmandaks, eelnõuga välistatakse ajakirjanike ja erialaspetsialistide eetikanõukogusse kuulumine, praeguste seaduste järgi on see piirang põhjendamata. Ma seletasin, miks see on põhjendatud: sellepärast et teadmised ei asenda väärtusi. Aga kui professionaalsed eetikud ja kõik teised tahavad hirmsasti sinna nõukogusse kuuluda, siis pidage meeles, et nad ei saa sealt pennigi, aga nad peavad kogu aeg mõtlema jne. Kui selliseid tahtjaid on palju, siis ma arvan, et me võime selle piirangu maha võtta, kuigi Margit Sutrop eile Postimehes kirjutas, et tema enam ilma rahata tööd tegema ei hakka. Kui ta on ümber mõelnud ja tahab seda teha, siis tere tulemast veel ühele tasuta tööle! Tegelikult ei ütle ma tere tulemast, sest mina sinna ei lähe. Viimaseks see argument, et eetikanõukogu saab eetikanõuniku ettepanekul ka praeguse seaduse järgi teha. Jällegi vale ja sellele on vastatud. Ja nii ongi. Mingeid muid, sisulisi vastuväiteid ma nagu ei kuulnud.

11:24 Aseesimees Enn Eesmaa

Henn Põlluaas.

11:24 Henn Põlluaas

Aitäh, hea eesistuja! Sõnavõtja! Ma ei ole üldse nõus selle mõttega, mis siin kõlas, et meie kui poliitikud ei tohiks arutleda ERR-i saadete sisu üle. Tegemist on maksumaksja rahast, riiklikult rahastatava telekanaliga. Kui selle tegevus on poliitiliselt selgelt kallutatud ja rünnatakse rahva valitud riigijuhte ja rahva otsuseid nii USA-s kui ka Suurbritannias, siis ei ole tegemist mitte ainult eetilise probleemiga, vaid ka selge julgeolekuohuga, sest need on ju ikkagi meie suurimad liitlasriigid. Mis sa arvad, kui luuakse see eetikakomisjon, kas siis tuleks seal peale eetika tegelda ka siiski poliitilise kallutatuse välistamisega ja kas see komisjon saaks sellega hakkama?

11:25 Igor Gräzin

Ma arvan, et definitsiooni järgi see komisjon poliitiliste küsimustega hakkama ei saaks. Kui me võtame kriteeriumiks, et ei ole niimoodi, et üks erakond nimetab sinna ühe, teine nimetab teise ja kolmas kolmanda liikme, vaid see ühiskondlik nõukogu, mis juba niigi olemas on, valib need liikmed eneste või teiste inimeste hulgast, siis on ta oma olemuselt nii apoliitiline, kui üks asi saab apoliitiline olla. Ma arvan, et selles ongi tema väga suur väärtus. Me teame, et Jaan Kross oli meie kolleeg Isamaaliidust, me teame, et Eri Klas oli Keskerakonna juhatuses ja mis iganes, aga ma ei nimetanud neid inimesi ju sellepärast, et nad olid Keskerakonna või Isamaaliidu liikmed, vaid sellepärast, et meie jaoks olid nad iidolid. Tõenäoliselt tuleb selliseid iidoleid veel. Kuigi poliitika ei ole ju iseenesest midagi põlastusväärset, aga lihtsalt selleks, et säilitada nende inimeste moraaliideaali puhtus, oleks võib-olla mõtet hoida need inimesed oma hinnangutes poliitikast nii kaugel kui võimalik, kuigi päriselt see muidugi võimalik ei ole. Mõned poliitilised küsimused omandavad moraalse tähenduse, aga see ei oleks nagu nende inimeste funktsioon. Ma lihtsalt tahaksin ... Nojah, ma jõuan veel ühe asja öelda. Hea küll. Laine, palun!

11:26 Aseesimees Enn Eesmaa

Laine Randjärv, palun!

11:26 Laine Randjärv

Aitäh! Suur tänu sõnavõimaluse eest, Igor, aitäh sulle! Me oleme minu meelest jõudnud eetikanõukogu moodustamise teema juurde. Ma arvan, et nõrk koht selles seaduseelnõus on see, et see määratakse kultuuriministri käskkirjaga. On üldse imelik, et kultuuriminister peaks olema selle teemaga seotud. Kuidas peaks valitsus vabatahtlikku nõukogu määrama? Seda esiteks. Teiseks, kui tekib olukord, et ei ole ühtegi inimest, kes oleks nõus selles eetikanõukogus osalema, mis siis saab? Teen ka väikese paranduse stenogrammi huvides: Jaan Kross ei olnud minu meelest Isamaaliidus, vaid sotsiaaldemokraatide hulgas ja Eri Klas ei olnud vist kunagi Keskerakonna juhatuses. Aga jah, kui ei ole kedagi, kes tahaks sellesse nõukokku tulla, mis siis saab, ja miks peab kultuuriminister selle nõukogu ametisse määrama?

11:27 Igor Gräzin

Hakkame peale kultuuriministrist. Küsimus on ju väga lihtsas tehnilises protseduuris. On ka selline võimalus, et need 15 inimest võtavad loosi ja otsustavad sel kombel, kes on need kolm-neli nende hulgast, kes sinna kuuluma hakkavad. On ükskõik, milline see määramise meetod on. Kui seda asja edasi menetletakse, siis on see vaidluse koht. Miks kultuuriminister? Lihtsalt sellepärast, et tema on sellest protsessist väljaspool, ta määrab nad ükskord ära ja sellega on tema funktsioon lõppenud. Keegi peab selle asja ära tegema, sest vaadake, kui üks asi on nii ebamäärane, siis peab kuskil olema üks inimene, kes seda korraks juhib. Ta lihtsalt toob nad ükskord kokku, pärast seda läheb uksest välja ja ütleb, et, poisid, tehke nüüd ise edasi. See on seesama funktsioon, mis on näiteks USA-s kohtunikul, kui vandemehed esimest korda kokku tulevad. Kohtunik tuleb nendega ruumi ja ütleb, et nad peavad valima endale esimehe, teda ei huvita, kuidas nad teda valivad, aga neil peab olema esimees, kelle nime ta tahab poole tunni pärast teada. Siis ta läheb minema. Kas nad seal omavahel vaidlevad või kaklevad, see on ükskõik, aga esimesel korral peab keegi selle seltskonna kokku ajama. See on esimene asi. Teine asi on see, et Kultuuriministeerium kureerib seda valdkonda. Ma arvan, et kultuuriminister olekult, hingelt jne omainimesena on see inimene, kes esimesena mõistab selle ürituse teatavat ebatraditsioonilist eetilist ilu. Peale selle küsiksin ma Laine käest, kas tema arvates oleks parem, kui eetikanõukogu määraks näiteks majandus- ja kommunikatsiooniminister või EAS-i juhatuse esimees.

Ma kardan, et siis võiksid need asjad hullemini välja kukkuda, parem on ikka, kui seda teeb kultuuriminister.

11:29 Aseesimees Enn Eesmaa

Marianne Mikko, palun!

11:29 Marianne Mikko

Aitäh! On väga alarmeeriv pidevalt kuulda selle saali paremast nurgast ambitsiooni hakata selle seaduseelnõu kohaselt eetikanõukogu kaudu sekkuma saadete sisusse. Selle nimi on lihtsalt tsensuur. Mina töötasin Eesti Raadios aastatel 1983–1991 ja ma tean, mis asi tsensuur on. Ma soovin nüüd teada ettekandjalt, ega see eetikanõukogu, mille loomist te ette panete – aga sellele elnõule on alla kirjutanud ka üks seal paremas nurgas olev härrasmees –, ei hakka saadete sisusse sekkuma, vaid jääb ikkagi saatejärgseks institutsiooniks.

11:30 Igor Gräzin

Ma ütleksin isegi enam. See ei jää mitte niivõrd saate-, kuivõrd juhtumi- ja programmijärgseks institutsiooniks. Seda te näete, kui te vaatate, mis selle nõukogu funktsioonid on. Tuleme selle näite juurde tagasi. See on tegelikult väga vastik ja väga halb näide, seda enam, et tõenäoliselt on seda asja korrigeeritud. Ühesõnaga, minu arust käitus ebaeetiliselt saatejuht, kes esitas toore ja julma küsimuse ning pärast seda, kui ta oli intervjuueeritava nutma saanud, ta jätkas saadet, sest tähtsad olid pisarad ja seda asja pigistati. Minu arust on see ebaeetiline käitumine. Nüüd küsimus. Mis oli ebaeetiline? Kas saade oli ebaeetiline? Kindlasti mitte. Kas operaator üksinda oli iseenesest ebaeetiline? Kindlasti ei olnud. Võib-olla ei olnud sel hetkel ebaeetiline isegi mitte saatejuht, vaid ebaeetiline oli situatsioon tervikuna. See nõukogu ei teeks järelevalvet mitte selle saate üle tervikuna, mitte eelmiste, järgnevate ega ülejäärmiste saadete üle, vaid ta annaks oma hinnangu konkreetsele episoodile, et saatebrigaad – või kes need seal olidki – käitus sel juhul halvasti. See ongi kõik. See ei ole võib-olla isegi mitte saade, võib olla isegi mitte "Foorum" tervikuna, vaid see võib olla mingi lause, üks asi, mida sina ja mina koos vaatame ja siis korraga ütleme, et oi, see oli inetu. Vaat see on see. Pigem võib olla isegi programm või, ma ei tea, mingisugune saatesari tervikuna eetika piirimail. Toon sellise näite: kõikvõimalikud hookuspookused, posijad jne ühelt poolt ning teadussaated teiselt poolt. Ilma hookuspookuseta ei saa – kihvt on ju, midagi teha ei ole. Mang ennustas juba 30 aastat tagasi, et, Igor, sul hakkab jõe hästi minema. Näed, ta ei eksinud ka, näed, lähebki hästi. Aga eetikaküsimus on see, kui palju Mangi Tõravere observatooriumi vastu näiteks. Asi ei ole selles, et see saade ära keelata, sest eraldi võttes võib Mangi saade väga hea olla. Las ta olla, kuni see ei häiri. Nii et see ei ole mitte saate, mitte programmi, vaid pigem konkreetse juhtumi või mingisuguse teema järel toimuv hindamine (mitte tsenseerimine), seda mitte selles mõttes, et te tegite seal vea või nii, aga selles mõttes, et, poisid, pöörake tähelepanu, vaat siin juhtus teil nii, katsuge, et enam nii ei juhtuks. See on maksimum, mitte midagi rohkemat. Aga kindlasti ei tehta seda mitte saade saate kaupa. Jumal hoidku! Kui me läheme nende inimeste juurde tagasi, siis ma ei kujuta ette, et Eri Klas oleks hommikust õhtuni, kaheksast kaheksani ETV-d vaadanud. Ta ei oleks hakanud seda lihtsalt tegema ega oleks endale seda ülesannet võtnud.

11:33 Aseesimees Enn Eesmaa

Laine Randjärv, teine küsimus, palun!

11:33 Laine Randjärv

Aitäh! Nii, nüüd on mul mitu asja õiendada. Esiteks, minu vanem ja kogenum erakonnakaaslane tegi mulle märkuse seoses Jaan Krossiga. Tõesti, ma pean vabandust paluma, ta ei olnud sotsiaaldemokraat, ta oli mõõdukate nimekirjas. Mina mõtlesin, et see on üks ja sama asi, aga ju ei ole. Teine asi. Kuna sa küsisid minu käest, Igor, kas mulle meeldiks, kui majandus- ja kommunikatsiooniminister sellele määrusele alla kirjutaks, siis vastan sulle, et ei, mulle ei meeldiks, kui ükskõik milline minister sellele alla kirjutaks. Üleüldse on minu arvates see eetikanõukogu suur küsimärk. Sa ei vastanud mu küsimusele, mis saab siis, kui mitte keegi ei soovi seal n-ö määramise korras osaleda. Kas ei oleks tegelikult mõistlik, kui teatud hulk inimesi, kellel on ühiskonnas hääl, saaksid kokku ja midagi arvaksid, ilma selleta, et neid seaduse alusel sinna määrataks?

11:34 Igor Gräzin

Jah, siis me saaksime jälle sellise olukorra, mis meil tänagi on. Fakt on see, et praegune rahvusringhäälingu kollektiiv tervikuna ei tunne, et teda ümbritseks mingisugune moraalsete probleemide aura. Muide, seadusesse on ju kirjutatud ka väga liberaalselt. Ma saan aru, et väga paljudel juristidel ja ka Riigikogu liikmetel tekib küsimus, et aga meil on siin see ju ette nähtud, ja kui nad ei tule kokku, mis saab siis. Ma lisan siia juurde ainult ühe asja, mis ma saan öelda: siis ei saa mitte midagi ja me saame lihtsalt veel ühe paragrahvi, mis tegelikult mitte midagi ei tähenda. Meil on konstitutsioon neid paragrahve täis, meil on põhiseaduse paragrahvidest kolmandik sellised, mida keegi ei tea, millest keegi ei ole kuulnud ja mis ei kehti. *So what?* Elu läheb edasi. Ma väidan teist: selle paragrahvi juurdelisamine annab meile võimaluse – see ei pane meile kohustust, see annab meile võimaluse –, see annab meile väikese šansi teha midagi selleks, et tänane maailm, selline, nagu ta on, muutuks natuke paremaks. Isegi kui see nõukogu kokku tuleb, ega siis tõenäoliselt kah veel paradiis maa peale ei tule, ikkagi hakkavad olema omad probleemid ja jamad, aga me oleme astunud sammu paremuse poole. Ma arvan, et seda võiks teha juba kas või sellegi nimel. Kui tõesti selgub, et kutsud, aga keegi ei ole nõus, siis ei ole midagi nõuda, siis ei tule seda ja ongi kõik. Inimest ei saa sundida vangla ähvardusel ühiskondlikku tööd tegema. Aga ma arvan, et meie hulgas on piisavalt inimesi, küll presidendi ümarlaudades, küll igasugustes MTÜ-des jne, kes on sotsiaalselt sensitiivsed ja kellest me lugu peame, aga kes alati, kui nende käest midagi küsida, alustavad vastust lausega "Ah, mis nüüd mina!". See seadus nagu aitaks sellisest tagasihoidlikkusest – ah, mis nüüd mina! – üle olla ja neile öelda, et sina oled meile tähtis ja meile on väga tähtis teada, mis sa sellest arvad, see ei olegi tähtis sulle, vaid see on tähtis meile.

11:35 Aseesimees Enn Eesmaa

Urmas Kruuse.

11:36 Urmas Kruuse

Austatud istungi juhataja! Hea ettekandja! Mul tekkis hoopis üks organisatsiooniline küsimus. Kas täna siis rahvusringhäälingus puudub sisemine käitumisnorm või -reegel, kuidas analüüsida eetris olnud saateid, kuidas kolleegide tööd toetada või teha märkusi? Või on need moraalsed ja eetilised väärtused jäänud defineerimata, kui selle jaoks peab looma veel eraldi organi või institutsiooni?

11:36 Igor Gräzin

Siin on kaks asja, millel on vaja vahet teha. Üks asi on rahvusringhäälingu maja seesmine kultuur. Seal on ka omad probleemid, aga nendega tegeleb rahvusringhäälingu nõukogu ja minu arust tegeleb ta nendega suhteliselt edukalt. Põhiprobleem on lihtsalt selles, et traditsioonilise ühtse ringhäälingusüsteemi fragmenteerumine on toonud kaasa omad tagajärjed täpselt samamoodi, nagu see tekitab tagajärgi panganduses, piimasektoris või ükskõik kus kohas. Ma pean silmas nimelt seda, et põhiliselt toodetakse projekti- ja programmpõhiselt ning n-ö see ühtne kollektiiv, mis kunagi eksisteeris – minu pärast kas või arvamustoimetuse või Rameto, kus olid meeskondlikud tööd, või propagandasaadete toimetuse, üks võimsamaid tollal –, on lihtsalt paratamatult asendunud projektipõhise tööga ja seetõttu on see kollektiivi- ja õlatunne vaikselt taanduma hakanud. Kindlasti saab sellest üle, aga need on kaks eri teemat. Üks asi on majasisesed, kollegiaalsed suhted jne. Sellega tegeleb rahvusringhäälingu nõukogu, aga tegelikult peaksid veel rohkem sellega tegelema juhatus ning toimetuste ja programmide juhid, see on nagu nende teema. Meil on praegu jutt sellest, millise moraalse hinnangu me anname ja kas on üldse vaja anda moraalset hinnangut sellele, mis läheb sealt majast kas internetti või tele- või raadioeetrisse. Me ikkagi vaatame seda toodangut ja praegu me esitame selle toodangu kohta inimestena väga lihtsa küsimuse: kas see, mida nad edastavad, on hea või halb? Me ei pea silmas seda, kas see on professionaalne, vaid seda, kas see on headus või ei ole. See on see küsimus. Aga asutuse sees võivad suhted olla muidugi väga mitmesugused.

11:38 Aseesimees Enn Eesmaa

Urve Tiidus, palun!

11:38 Urve Tiidus

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud Igor Gräzin! Ma laiendan natuke selle arutelu teemat. Kuna te seda valdkonda hästi tunnete, siis ma küsin nii: mis teie arvates on siin Euroopa Liidus, mille osa me igatepidi oleme, kõige suurem eetiline dilemma, mida peaks lahendama? On ju palju selliseid asju, mille arutamiseni meie siin ei ole veel jõudnudki, näiteks eutanaasia, sundabielud jne. Mis on teie arvates Euroopa Liidus tõsine teema?

11:39 Igor Gräzin

Eks neid kindlasti ole. Eetikanõukogu, millest mina räägin, hakkab tegelema või saab tegelda nendega, mille otsa me komistame. Sageli eetilisi küsimusi ei püstitata, vaid me komistame nende otsa. Ühel hetkel inimkond lihtsalt võpatab, jääb seisma ja küsib, kas see on õige, mis ma praegu tegin. On olemas ka selliste teemadega tegelevad ühiskondlikud institutsioonid, näiteks bioetika nõukogu, mis tegeleb küsimustega, mis on seotud organite siirdamisega, biomeditsiiniliste katsetega jne. Ühesõnaga, meie mõistus on jõudnud palju kaugemale kui meie süda ja võime hinnangut anda. Inimene on võimeline tegema palju suuremaid sigadusi, kui tema süda on võimeline ära hoidma. Ma arvan, et Euroopa kõige suurem eetiline kriis – ma saan aru, et ma lähen praegu väga libedale pinnale – seisneb selles, et Euroopa ei ole võimeline aru saama, mis ta iseenesest on. Probleem kerkis esimest korda üles Lissaboni leppe tõttu, kui väga napi häälteenamusega hääletati välja see teadmine, et Euroopa Liit baseerub nendel väärtustel, mis tulenevad Euroopa kristliku kultuuri traditsioonist ja ajaloost. Teiste sõnadega, sel hetkel, kui Euroopa Liit ütles, et me ei ole kultuuriliselt midagi omaette olevat, hakkasid tekkima eetilise relativismi teemad, näiteks põhimõtte, et kõik on lubatud. Moodne sõna selle kohta on "postmodernism", st tõdesid on palju, ilu on vaataja silmades jne. Ma ütleksin niimoodi, et Euroopa Liidu ees seisev probleem on absoluutne relativism. See tähendab, et mitte ükski asi ei ole lõpuni hea ja ükski tõde ei ole päris tõde, pahe ei ole pahe, patt ei ole patt, voorus ei ole voorus. Kui kõik asjad muutuvad relatiivseks, siis on selles maailmas kõik võimalik. See on küll väga filosoofiline vastus, aga ma arvan, et kõik probleemid, mida me siin näeme, alates samasooliste abieludest, bioetilisest katsetest, inimeste kunstlikust pikendamisest, eutanaasiast jne, nõuavad tegelikult ikkagi vastust küsimusele, mida eeldab meie kultuuriruum. Kui me ei suuda sellele vastata, siis need jäävadki alles. Aga see on kohutavalt üldine küsimus ja väga huvitav

11:41 Aseesimees Enn Eesmaa

Marko Šorin.

11:41 Marko Šorin

Aitäh, eesistuja! Hea ettekandja! Täna diskussiooni ajendiks on olnud rahvustelevisioonis esitatud intervjuu. Tegelikult ei ole ma näinud, et avalikkuses oleks keegi kiitnud, et küll oli vahva näha inimest pisarates, mitmel puhul oli aga kuulda kriitilisi hinnanguid sellesama saate kohta. Mida arvab ettekandja, kas just selle avalikkuse surve tulemusena on järgmised "Pealtnägija" saated kajastanud rohkem eelmise presidendi krediitkaardi kasutamist ja sel nädalal siis relvakaubandust? Milline see hinnang on?

11:41 Igor Gräzin

Ausalt öeldes, kuna ma olen selle kollektiiviga koos olnud kümme aastat ja tunnen väga paljusid nendest inimestest nii heast kui ka halvast küljest, siis ma tahan lihtsalt öelda, et minu lugupidamine nende vastu on nii suur, et ma ilmselt ei eksi, kui ma ütlen, et seal majas on väga vähe inimesi, kes kellelegi isiklikult kätte maksavad, ja veel vähem neid, kes hakkaksid kätte maksma mingisuguste professionaalsete vigade või millegi muu sellise tõttu. See kindlasti, ma arvan, nii ei ole. Moraalist rääkides tahaksin rõhutada veel ühte asja seoses selle konkreetse episoodiga. Moraalsed prahmakad juhtuvad sageli – mitte alati, aga sageli – tahtmatult ja kui sa hakkad neid heaks tegema, siis läheb asi veel hullemaks ja ongi jama käes. Nii et ma ei usu, et sinu kartustel oleks vähimatki alust, seda enam, et tegemist on äärmiselt suurte professionaalidega, kes käivad mingil määral professionaalsuse noateral vaata et kord nädalas ja kellele me enamikul juhtudel ei saagi mitte midagi ette heita. Kuna siin oli küsimus konkreetse ajendi kohta, siis ütlen, et see konkreetne episood muutus ajendiks just selle tõttu, et see jutt läks Facebookis laiali. See oleks võinud võib-olla isegi jääda nii, nagu see oli, ja ma oleksin selle ära unustanud, oleksin vihastanud kümneks minutiks ja siis leidnud, et las ta olla, aga just tänu sellele see muutus. See meenutas mulle, et eetilise kontrolli teema on olnud rahvusringhäälingu

nõukogus korduvalt jutuks, kusjuures hoiak on olnud selline, et meie seda põhimõtteliselt ei lahenda ja kui Riigikogu tahab mingisuguse teise variandi teha, siis tehku. Aga ei, ma ei usu, et siin midagi sellist juhtuma hakkab, kindlasti mitte.

11:43 Aseesimees Enn Eesmaa

Ain Lutsepp.

11:43 Ain Lutsepp

Aitäh, härra eesistuja! Austatud kõneleja! Mul on selline lihtne küsimus: kas me sellise eetikanõukogu loomisega ei vaigista iseenda südametunnistuse häält?

11:43 Igor Gräzin

See ei ole ainus viis, kuidas me seda teeme. Me vaigistame oma südametunnistuse häält kõikvõimalike muude krutskitega ja see on üks nende hulgas. Siin on sul õigus, eks see muidugi sihuke värk ole. Aga selleks, et sa liiga maha ei rahuneks, ma ütlen, et on olemas keegi, kes näeb su südamepõhja, ja tema ees krutskid enam ei kehti.

11:44 Aseesimees Enn Eesmaa

Suur tänu, austatud ettekandja! Te andsite kolleegidele järjekordse õppetunni, kuidas teile eraldatud aega maksimaalselt ära kasutada. Komisjoni ettekandeks saab sõna kultuurikomisjoni liige Heidy Purga. Palun!

11:44 Heidy Purga

Hea eesistuja! Head kolleegid! Minu kõne ei ole kindlasti nii pikk ja reljeefne kui minu kolleegil. Ma olen siin kultuurikomisjoni esindajana ja refereerin teile seda, mida kultuurikomisjonis selle eelnõu puhul arutati. Eelnõu esitati meile paberil ja selle tekst oli oluliselt konkreetsem ja ahtam kui see arutelu, mis täna Riigikogu saalis enne minu ettekannet toimunud on.

Kultuurikomisjonis arutati Eesti Rahvusringhäälingu seaduse muutmise seaduse eelnõu, mis kannab numbrit 351, 24. jaanuaril toimunud istungil. Sellel istungil selgitas oma ettepanekuid üks eelnõu algatajatest, kutsutud külaline Igor Gräzin. Samal istungil viibisid Kultuuriministeeriumi esindajatena kunstide asestantsler Hillar Sein ja audiovisuaalnõunik Mati Kaalep. Kultuurikomisjon kuulas ära osapoolte arvamused. Arutelu, julgen väita, oli väga sisukas ja konkreetne. Kultuuriministeeriumi esindajad tutvustasid Vabariigi Valitsuse arvamust, mis ei toeta eelnõu 351 edasist menetlemist. Ka kultuurikomisjoni liikmed leidsid arutelu käigus, et kuigi tegemist on aktuaalse ja olulise teemaga, jääb eelnõu esitatud kujul vähe põhjendatuks. Kultuurikomisjoni liikmete arutelu jäid kõlama järgmised arvamused: eelnõu muudaks eetikanõukogu täitevvõimu ees vastutavaks, mis hakkaks piirama sõnavabadust, ega selgitata piisavalt, miks peaks muutma kehtivat Eesti Rahvusringhäälingu seaduse § 31 lõike 2 osa, mis ütleb, et juhatus otsustab eetikanõuniku ettepanekul eetikanõukogu loomise, mis tähendab, et eetikanõukogu on võimalik moodustada ka kehtiva seaduse alusel.

Kultuurikomisjonis toimus hääletus, kas esimene lugemine lõpetada. Hääled jagunesid nii: 1 poolthääl ja 5 vastuhäält. Seetõttu teeb komisjon ettepaneku eelnõu 351 esimesel lugemisel tagasi lükata.

11:47 Aseesimees Enn Eesmaa

Austatud ettekandja, teile on küsimusi. Martin Helme.

11:47 Martin Helme

Aitäh, lugupeetud aseesimees! Lugupeetud ettekandja! Mul on selline lihtne küsimus. Kas sinu arvates on ERR tasakaalustatud, professionaalne ja erapooletu, nii et me ei pea seal midagi muutma?

11:47 Heidy Purga

Ma olen puldis kultuurikomisjoni liikmena, andmas seletusi eelnõu protseduuriliste korralduste kohta ja arutelu kohta, mis kultuurikomisjonis seda konkreetset eelnõu puudutas. Tasakaalustatuse küsimused ei olnud sellel komisjoni koosolekul nii detailselt arutelul. Ma ei pea ennast vastutavaks inimeseks, et oma subjektiivset hinnangut anda.

11:48 Aseesimees Enn Eesmaa

Heimar Lenk.

11:48 Heimar Lenk

Aitäh! Kui te oma arvamust ei taha välja öelda, võib-olla te siis meenutate, kuidas kultuurikomisjon selgitas seda, nagu te ütlesite, et eetikanõukogu võib piirata sõnavabadust. Kas kultuurikomisjon oskas selgitada, kuidas saab eetiline olemine ja eetiline esinemine olla sõnavabaduse piirang? Kas eetika tähendab sõnavabaduse piiramist?

11:48 Heidy Purga

Aitäh küsimuse eest! See küsimus oli tegelikult natuke spetsiifilisem, te pisut üldistasite. Kultuurikomisjon oli nõus Kultuuriministeeriumi arvamusega, et kuigi ajakirjanikud ja ajakirjanduslikud väljaanded peavad oma lugudes vastutama selle eest, et nad ei avalda ebaõigeid väiteid ega ebakohaseid väärtushinnanguid, ning nad peavad lähtuma heast ajakirjanduslikust tavast, ei tohiks nende vastutuse ulatus olla liialt lai. Isiku au teotamine, muu hulgas ebakohase väärtushinnanguga, on juba praegu kehtiva seaduse kohaselt õigusvastane. Siit tuleneb see, mida ma tahan teile öelda, et seega võib eetikanõukogu loomine tuua kaasa sõna- ja väljendusvabaduse piiramise ning ajakirjanike hirmu avaldada ühiskonda käsitlevaid lugusid, kui eetikanõukogu võib ajakirjanikke hukka mõista ka tegude eest, mille eest nad seaduse kohaselt ei vastutaks. Kui sellisest hukkamõistust tulenevalt võivad ajakirjanikele järgneda ka sanktsioonid, on olemas risk, et ERR-i väljendusvabadust ebamõistlikult piiratakse. See on vastus teie küsimusele.

11:50 Aseesimees Enn Eesmaa

Andres Ammas.

11:50 Andres Ammas

Aitäh, lugupeetav eesistuja! Lugupeetav ettekandja! Teie nappidest seletustest jäi mulle pisut arusaamatuks, et kui kehtiv seadus võimaldab eetikanõukogu loomist, kas siis tõepoolest aegade jooksul ei ole kunagi sellist vajadust üles kerkinud ja kas eetikanõunik ei ole sellist soovi juhatusele esitanud. Kas sellest oli täpsemalt juttu?

11:50 Heidy Purga

Suur tänu täpsustava küsimuse eest! Sellel komisjoni koosolekul küsisin ma isiklikult Hillar Seina käest, miks 2012. aastal kõne all olnud ettepanek luua sõltumatu meediaregulaatori institutsioon jäi kusagile seisma. Hillar Sein selgitas, et tegemist oli toonase kultuuriministri ettepanekuga, mis jäi teostamata, ja Kultuuriministeerium ei ole selles küsimuses oma seisukohta välja kujundanud. Võib tõmmata paralleeli praeguse Tehnilise Järelevalve Ametiga, kes reguleerib meediavaldkonda. Tema siis võttis selles ettepanekus planeeritud ülesanded osaliselt enda kanda. Niipalju oli sellest juttu.

11:51 Aseesimees Enn Eesmaa

Igor Gräzin.

11:51 Igor Gräzin

Ma küsin sellepärast, et ma ei saanud kahjuks kuulata seda arutelu, mis komisjonis toimus. Aga kuna sa ütlesid, et arutelul otsustatu langes suures osas ministeeriumi arvamusega kokku, siis ma lihtsalt palun vabandust, kui ma küsin sama asja üle. Siin oli selline lause, et kui nüüd see eetikanõukogu luuakse, siis on see rohkem allutatud täitevvõimule. Kuidas see siis on täitevvõimule allutatud veel rohkem kui praegu?

11:52 Heidy Purga

See teema käis ju täna siit korduvalt läbi, kui teie puldis olite ja Riigikogu liikmed küsimusi esitasid. Ma pean silmas seda, et kui mõni minister oma haldusalas selle eetikanõukogu nimetab ja see tööle hakkab, siis tekib eetikanõukogul vastutus selle haldusala ja valdkonna ees.

11:52 Aseesimees Enn Eesmaa

Täna, austatud ettekandja! Rohkem küsimusi ei ole, kui Igor Gräzin teine küsimus välja arvata. Palun!

11:52 Igor Gräzin

Ma tahtsin täpsustada. See teema läks nüüd väga laiaks, me ei räägi enam ringhäälingust, me räägime praegu rahvusringhäälingu seaduse alusel kogu Eesti Vabariigist. Kas see tähendab, et nimetamise kord määrab ära ka vastutamise korra? Paneme siia juurde riigiettevõtteid, riigi aktsiaseltsid Eesti Energia, Tallinna Sadam jne. Kas on nii, et nimetaja vastutab? Kas see on üldine siia sisse toodud printsiip?

11:53 Heidy Purga

Aitäh küsimuse eest, härra Igor Gräzin! Me ei laskunud kultuurikomisjonis nimetamisvaldkonna detailidesse juriidiliselt.

11:53 Aseesimees Enn Eesmaa

Peeter Ernits. Nimi ilmus uuesti. Kas juhataja sai vihjest valesti aru või oli see tehniline rike?

11:53 Peeter Ernits

Hea juhataja! Ma tahtsin kolleeg Gräzinile küsimuse esitada, aga olin vahepeal saalist ära. Ma küsin ikkagi. Igor Gräzin ütles, et Donald Trumpi ei ole mitte päris eetilisel käsitlud. Kas teie olete nõus, et äkki peaks Riigikogus looma Donald Trumpi toetusrühma?

11:54 Heidy Purga

Härra Ernits, mina usun, et parlamendiliikmel on oma õiguste ulatuses käitumiseks vaba voli.

11:54 Aseesimees Enn Eesmaa

Pärast väikest pausi konstateerin, et rohkem küsimusi ei ole. Aitäh, austatud ettekandja! Avan läbirääkimised, sest fraktsioonid on selleks soovi avaldanud. Martin Helme, Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna esindaja, palun! Lisaaega kolm minutit.

11:54 Martin Helme

Härra asespiiker! Head kolleegid! Eetikast on nüüd hästi palju räägitud. Eetiliste rikkumiste kohta nii ERR-i uudistes kui ka igasugustes teistes saadetes võib terve pika nimekirja ette lugeda. Ma võin näiteks meenutada seda, kuidas ERR-i uudised panid omal algatusel kaks aastat tagasi valimiste järel EKRE-ga seotud uudislugude juurde massihaua pildi või, ütleme, mahalastud inimeste hunniku pildi, kuigi sellel ei olnud uudisega mingit pistmist. Ma olen nõukogu liikmena juhtinud korduvalt tähelepanu sellele, kui kallutatud on olnud üks või teine uudislugu ja kuidas see on tegelikult institutsionaalne kallutatus. Meie erakonna liige Jaak Madison juba juhtis tähelepanu sellele, kuidas Donald Trumpi käsitlevates uudistes viidatakse pidevalt Ameerika Ühendriikide suurtele väljaannetele, mis kõik on ennast ametlikult, juhtkirja tasandil seostanud Clintoni pooldajatega. Aga meile esitatakse seda erapooletu uudisena. Ma ei hakka pikalt heietama sellest, missuguses võtmes on kajastatud Brexiti kampaaniat või ka kokkuvõtet sellest, sest see on täiesti lootusetu.

Kui veel kallutatusest rääkida, siis eelmise aasta kevadel, kui eetikanõunik tegi oma ettekannet, juhtisin ma nõukogus tähelepanu sellele, kui kallutatud on näiteks "Foorumi" saatesse külaliste valimine. Kui 2016. aasta alguses toimus viis saadet, siis Vabaerakond – ma ei tea, millega te olete saate tegijate heatahtlikkuse ära teeninud – oli kõigis viies saates, sotsid olid neljas, IRL oli neljas, Reformierakond kolmes, Keskerakond kolmes ja EKRE ainult ühes saates. Mulle tehti selgeks, kui loll ma olen, sest mulle selgitati, et ükski neist viiest saatest ei olevat selline, kus meil oleks midagi öelda. Selle aasta algus ei ole palju parem olnud. Neli saadet on toimunud, Reformierakond on olnud kohal neli korda, Vabaerakond kolm korda, IRL kolm korda, Keskerakond kolm korda, sotsid kaks korda ja meie jälle ühe korra. Ehk kasu ei ole isegi sellest, kui sa juhid tähelepanu, et kuskil on mingi viga sees, korrektsiooni ei tule. Täielikult katkestas minu kannatuse see, kui ERR-i nõukogu võttis kevadel vastu presidendivalimiste kajastamise korra. See oli väga korralik kord, mis tagas kandidaatide võrdse kohtlemise ja lähtus ajakirjanduseetikast. Aga kui läks tegelikult kampaaniaks, siis seda korda lihtsalt rikuti. Lihtsalt rikuti. Eetikanõunik aga leidis, et ei ole midagi viga, kõik on hästi. Kõikide nende juhtumite puhul on

eetikanõunik leidnud, et kõik on hästi. Ma võiksin veel pika nimekirja tuua, aga selle kaheksa minuti sisse, mis mulle antud on, ei mahu SA Perekonna ja Traditsiooni Kaitseks esitatud kaebused ERR-i vastu, mille kohta on eetikanõunik Tammerk peaaegu alati leidnud, et kõik on hästi, kõik on korras, mingit rikkumist ei ole. Igor Gräzin rääkis pikalt ja laialt eetikast. Küsimus on selles, et tegelikult jälgib eetikanõunik ERR-i reeglite järgi ajakirjanduseetika järgimist. Ma juhin tähelepanu, et ma olen ise ka mitu aastat ja mitmes väljaandes ajakirjanikuna töötanud. Ajakirjanduseetika esimene reegel ja esimene asi, mis mulle selgeks tehti, on uudise tähtsus. Sellel võib olla mitmeid parameetreid, näiteks see, kui lähedal toimunud sündmuse uudis kajastab, või see, kui päevakajaline see on. Aga esimene asi on uudise tähtsus. Kohe jõuan ma Marianne Mikkoni ja tsensuurini. Kui me räägime tsensuurist, siis on tähtis ka see, millest ei räägita. Võtame sellesama "Foorumi" saate. Kui ühte erakonda kutsutakse saatesse süstemaatiliselt teistest vähem, siis on see tsensuuri üks võimalikke vorme. Kui ei räägita Süüria pagulaste või immigrantidega seotud kuritegevusest Eestis või Rootsis, siis on ka see tsensuuri üks vorme. Kui ei räägita mingisugustest uudistest, mis ei sobitu selle väljaande toimetuse valdava maailmavaatega, siis on see kas enesetsensuur või päris tsensuur – ma ei oska seda öelda ja selle arutamine läheks praegu liiga pikale –, aga ka see on tsensuuri üks vorme.

Väga oluline on tasakaalustatus. Uudises peab laskma rääkida mõlemal osapoolel, tuleb võtta kommentaar mõlemalt või esitada mõlema osapoole väiteid. Kui sa ei suuda seda teha, siis ei ole sa professionaalne ajakirjanik. Asjad peavad ikka päris hirmsad olema, kui isegi selline põhimõtteline liberaal nagu Neeme Raud, kes on väga professionaalne ajakirjanik, lahkub "Aktuaalse kaamera" uudisteankru kohalt. See ei ole hea märk.

Kui keegi arvab, et mina nõukogu liikmena või tegevpoliitikuna või üldse kommentaatorina arvan, et ma peaksin saama sekkuda konkreetsetelt saate tegemisse, ühe või teise uudise valikusse või sellesse, kuidas uudist kajastatakse, siis ei, absoluutselt mitte. Probleem on selles, et praeguseks on meile kõigile ilmselt täiesti selge, et see sisekontrollimehhanism, mis eetikanõuniku kujul ERR-is on, ei toimi. Ta ei anna tegelikult ausat hinnangut, vaid on valinud selgelt õigustaja, kinnimätsija või, Igor ütles viisakamalt, juriskonsuldi rolli. Tema ülesanne on selgitada, et te kõik olete lollid, te ei saa asjadest õigesti aru, kuigi kõik on hästi. Aga meie ülejäänud näeme, et ei ole hästi. Igor pakub välja, et anname headusele võimaluse maailmas kuidagigi pead tõsta. Anname siis selle võimaluse. Ma ei ole küll päris veendunud, et see tegelikult asjale kaasa aitab, aga ehk oleks sellest natukene kasu, kas või tagasiside mõttes, mida toimetused saavad. Praegu patsutatakse neile õlale ja öeldakse, et ärge tehke välja, las need tüübid seal jorisevad. See on samamoodi nagu presidendivalimistega. Häbi läheb üle, aga valimistulemus ju jääb, järgmiseks viieks aastaks. Pärast valimisi võib jälle ajakirjanikke mängida, aga kampaania ajal tuleb ära teha see, mis on vajalik, et tulemus oleks õige. Häbi läheb üle, aga tulemus jääb. Vaat selle vastu võiks midagi ette võtta, kas või seda, mida eelnõu ette näeb. Aitäh!

12:02 Aseesimees Enn Eesmaa

Toomas Vitsut Eesti Keskerakonna nimel.

12:02 Toomas Vitsut

Lugupeetud kolleegid! Selle eelnõu arutamine on kujunenud täna justkui olulise tähtsusega riikliku küsimuse arutamiseks. See arutelu on minu arvates olnud nauditav. Kui kõikide eelnõude arutelud oleksid sellised, siis võiks minu arust hakata Riigikogusse kas või pileteid müüma, sest oleks huvitav neid arutelusid jälgida. Minu isiklik suhtumine sellesse eelnõusse on selline, et ma tunnen selle vastu poolehoidu. Ma olin valmis ka sellele alla kirjutama, sest minu arust tehakse sellega üsna olulisi muutusi. Võttes väga lühidalt kokku seda, mis selle eelnõu järgi peaks toimuma, ütlen, et eetikanõuniku, üksikisiku asemel oleks meil eetikanõukogu, kollegiaalne organ, praegu justkui sõltumatu eetikanõuniku asemel oleks minu arust oluliselt sõltumatum kollegiaalne organ ja ka pädevusvaldkond laieneks. Kuigi see organ justkui kedagi ei karistaks, võis tänase arutelu käigus tajuda, et nendel hinnangutel, mida see nõukogu oma pädevuse ulatuses annab, on väga oluline mõju. Kuni sinnamaani välja, et eetikanõukogule heideti minu arust ette lausa seda, et see hakkab kitsendama ajakirjanike väljendusvabadust. Ma küll ei saa sellest loogikast päris täpselt aru, sest kui kellegi töö kohta antakse hinnang, kuidas see siis selle töötajaja väljendusvabadust kitsendama hakkab. Ühesõnaga, tekiks mõjukam, sõltumatu ja erapooletu institutsioon.

Minu arust ei ole kogu selle asja või tänase arutelu iva niivõrd selles, kas see institutsioon tekib või ei teki, vaid see, mis minule silma torkab, on *status quo* hoidmine Eesti ühiskonnas, väikeses ja

korporatiivses Eesti ühiskonnas. Kui me vaatame neid seisukohti, mis on selle eelnõu kohta antud, ükskõik kas saali paremalt või vasakult poolt, siis erinevus nende vahel ei jookse mitte erakondi, vaid pigem isikuid pidi. Mulle on jäänud mulje, et Eesti ühiskonnas kardetakse selliste institutsioonide loomist, mis on sõltumatud. Kui keegi püüab luua institutsiooni, mis ei ole kellegagi seotud ega ole kellegi mõju all, siis selgub, et on terve hulk inimesi, kes seda kardavad.

Kuna ma esitan siin fraktsiooni seisukohta, siis pean ütleva, et fraktsioon seda eelnõu kahjuks ei toeta, kuigi mina isiklikult heameelega hääletaksin selle poolt. Ma olen meeskonnamängija ja jätan seekord lihtsalt hääletamata, aga südames ma loodan, et see diskussioon tänase istungiga siiski ei lõpe. Aitäh!

12:07 Esimees Eiki Nestor

Jürgen Ligi Reformierakonna fraktsiooni nimel, palun!

12:07 Jürgen Ligi

Austatud esimees! Austatud kolleegid! Kõik me oleme elus tundnud, et ajakirjandus teeb kuidagi liiga, on pealiskaudne, ükskõikne ja subjektiivne, sh maailmavaateliselt. Kui ma mõtlen, kas mina näiteks ERR-i puhul olen seda tundnud, siis mulle meenub, et üks ERR-i juhtiv ajakirjanik tuletas hiljuti raadiokommentaaris meelde, kuidas ma olin saatnud viie aasta eest – või oli see isegi seitse aastat tagasi – ühele ajakirjanikule kahemõttelise meili. Ta tuletas seda meelde kui õppematerjali selle kohta, kuidas poliitik sekkub ajakirjanduse tegevusse. Minule oli see küll teistpidi üsna vastik kogemus. Ma kirjutasin selle meili enda meelest sõbrale ja partnerile heas usus, et ta saab aru minu pettumusest ja sellest, et ma institutsiooni ikkagi toetan. Ajakirjanikud pidasid aga vajalikuks kutsuda toimetuse kokku ja otsustasid, et ohhoo, poliitik ähvardab toetuse ära võtta. See oli minu meelest lihtsalt nagu ennetav agressiivsus, mida vahel ajakirjanduses ette tuleb, see on täiesti tarbetu enda mundri eksponeerimine. Aga kui küsida, kas ERR on kuidagi kallutatud, pahatahtlik või ebaeetiline, siis minu isiklik arvamus on küll endistviisi selline, et ei, ta on minule ikkagi partner ja ma olen kliendina talle tänulik.

Aga suur probleem selle eelnõuga on ikkagi see, et poliitika ja eetika piir on üks suur miiniväli, kuhu me ei peaks ennast väga toppima. Üks põhjus selleks on see, et me ise oleme väga erinevatel teemadel rääkides pealiskaudsed, ükskõiksed ja subjektiivsed. Seda kinnitas natukene ka tänane debatt siin. Mitu näidet oli selle kohta, kuidas tõestatakse, et tegelikult tuleb sekkuda ka saadete sisusse, ja ikkagi on nagu selgunud, et kellelgi on ajakirjanduses mingisugune maailmavaade, ja see on kõik lubamatu, sest meil on teistsugune maailmavaade. See oli minu arvates küll kinnitus, et ärme torgi ja lõpetame selle jama ruttu ära. See diskussioon tuleks, ma arvan vastupidi kui eelkõneleja, täna lõpetada. Ka need inimesed, keda sõber Igor nimetas kui eriti kõrge moraaliga ja eetilisi tegelasi, kes peavad kuidagi seda eetikat müüma hakkama, on minu arvates väga tihti subjektiivsed, pealiskaudsed ja ükskõiksed. Nad on oma käitumises seda ka elus näidanud. Inimene on olemuselt ebatäiuslik ja me ei peaks kusagilt vägisi seda täiust otsima.

Suur pilt, veel kord ütlen, on see, et võimud peavad olema lahutatud. Ajakirjandus peab olema kindlasti poliitikast – meie vaates – maksimaalselt lahutatud, kuigi me oleme nende objekt ja materjal.

Igasugused katsed siin kuidagi midagi reguleerida ja õiendada lõpevad meile kahetsusväärselt ja piinlikult. Hoidume sellest! Ajakirjandusel on eneseregulatsiooni õigus ja kohustus. Loodame, et nad saavad sellega edaspidi paremini hakkama või et kogu ajakirjandus saab sellega hakkama vähemalt niisama hästi, nagu ERR minu arust siiski on üldjoontes saanud.

Kokkuvõtteks ütlen, et ma esindan nii enda kui ka fraktsiooni arvamust, öeldes, et ärme torgime seda teemat ja ärme toetame seda eelnõu. See teema läheb haisema, kui poliitikud selle kallale lähevad. Isegi kui meil südames on mõne juhtumi pärast pettumus, ei tulene see mingisugusest süstemaatilise probleemist. Jõudu ajakirjandusele! Aitäh!

12:12 Esimees Eiki Nestor

Toomas Jürgenstein Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel, palun!

12:12 Toomas Jürgenstein

Hea eesistuja! Head kolleegid ja väga head eelnõu esitajad! Mitmed mõtted on juba kõlanud, aga ühte liini püüan ma oma ettekandes veel rõhutada. Julgen öelda, et meie ees on väga ilus eelnõu, mille eest tahan esitajaid siiralt tänada. Küsimused rahvusringhäälingu toimimisest puudutavad meid kõiki ja tõenäoliselt on meie kõigi soov, et rahvusringhääling oleks sisulises, vormilises ja ka eetilises mõttes

Eesti ajakirjanduse tipp. Soovime, et ajakirjanduses avaldatud andmed oleksid usaldusväärsed ning ajakirjandus ise oleks tasakaalukas ja samas teravalt analüüsiv. Need on needsamad asjad, millest juba juttu on olnud.

Niisiis, eetiline kõrgtase peaks olema rahvusringhäälingu lahutamatu osa. Mulle tundub, et alusprintsiibid peaksid olema maailmas ehk kõige levinumad eetilised printsiibid, olgu selleks siis meile kõigile tuntud "käitu nii, nagu sa tahad, et teised sinuga käituksid", "vabaduse piiravaks jooneks võib olla vaid kahju tegemine teisele" või "suhtumisel loodusesse peaks lähtuma aukartusest elu ees". Te tundsime sellest loetelust ära Konfutsiuse, John Stuart Milli ja Albert Schweitzeri sõnad. Esmapilgul tundub, et eetikanõukogu oleks nende printsiiptide vastu eksimise hindamisel tõepoolest pädevam ja sõltumatum kui eetikanõunik. Ma ei salga, nagu tunnistas ka nimekaim Toomas natuke aega tagasi, et minagi olen olnud eelnõu toetamisele väga lähedal. Ma olen ka üsna kindel, et selle eelnõu toetamise ja mittetoetamise piir ei jookse mööda erakondi, vaid eetikanõukogu loomisele saabki erinevalt läheneda. Teen ühe poeetilise kõrvalepõike ja tulen tagasi käsitletava eelnõu ilu juurde. Vahel on nõnda, et esteetiliselt ilus asi ei tööta kõige paremini. Usun, et Stockholmis käies on paljud sisse astunud Vasa muuseumisse, kus eksponeeritakse Rootsi mereväe uhkuseks ehitatud laeva, mis 1628. aastal oma esimesel reisil põhja läks. Juurdlus, miks see ikkagi nii juhtus, selget vastust ei andnud, kuigi arutlusest kumas ikka ja jälle läbi tellija soov ehitada oma aja kohta kõige ilusam ja kaunim laev. Püüd ilu poole osutus üsna ohtlikuks.

Head kolleegid, olen püüdnud loodavat eetikanõukogu ette kujutada. Esmalt peaksid sinna kuuluma inimesed, kes on ühiskonnas tuntud, kelle sõnal on eetilistes küsimustes kaal, tõenäoliselt ei tohiks nad olla vähemalt viimastel aastatel olnud seotud ühegi erakonnaga, nad peaksid olema skandaalidest puhtad jne. Mulle, muide, väga meeldis eelnõus toodud soov, et sinna ei tohiks kuuluda eetika õpetamisega leiba teenivad isikud. Eesti on väike ja ma arvan, et neid inimesi, kes nimetatud kriteeriumidele vastavad, on võib-olla sadakond, tõenäoliselt veelgi vähem. Ma ei pea ennast eetikas eriliseks asjatundjaks, kuid mingi ettekujutus mul võimalikest kandidaatidest on, seda enam, et eelnõu hinge Igor Gräziniga vesteldes sain aru, mis tüüpi inimesi ta selles nõukogus ette kujutab. Nii ma siis kirjutasingi kolmele inimesele. Üks nendest, Igor, oli see, kellest meil juttu oli. Sain kaks vastust, ühe jaatava, teise kindlalt eitava.

Palun kolm minutit juurde!

12:16 Esimees Eiki Nestor

Kolm minutit lisaaega.

12:17 Toomas Jürge

Kõige mõjukamaks argumendiks minu jaoks osutuski "ei" öelnud kandidaadi kokkuvõttev hinnang: "Eetikanõunik on mu meelest väga hästi oma vahekohtuniku rolliga hakkama saanud. [...] Praeguses ühiskonnas moraalset autoriteeti omavad inimesed, kui selliseid üldse on, peavad hoidma võimalikult madalat profiili, et mitte sedagi autoriteedinatukest, mis neil arvatavasti on, ei viiks turule." See on karm tõde tõejärgses maailmas, mida täna siin mitmel puhul on mainitud. Loen selle tsitaadi veel kord ette: "Praeguses ühiskonnas moraalset autoriteeti omavad inimesed, kui selliseid üldse on, peavad hoidma võimalikult madalat profiili, et mitte sedagi autoriteedinatukest, mis neil arvatavasti on, ei viiks turule." Ehk on tõesti parem, kui me vähemalt esialgu loobume eetikanõukogu loomisest, selle loomist võimaldab ju ka praegune seadus, ja hoiame oma ühiskonna moraalseid majakaid. Tõsiste rikkumiste puhul ütlevad nad oma sõna nagoonii.

Veel kord, tegemist ei ole eelnõuga, mille puhul saaks otsustada kindlal ei-jaa-skaalal. Arvan ise näiteks, et 40% minust ütleb sellele eelnõule jah, 60% ei. Head eelnõu esitajad, veel kord tänan teid ilusa eelnõu eest! Mul on siiralt kahju, et ratsionaalsus on ilu vastu seekord julm ja seda eelnõu toetada ei luba. Aitäh!

12:18 Esimees Eiki Nestor

Maire Aunaste Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni nimel, palun! Kolm minutit lisaaega.

12:18 Maire Aunaste

Head kolleegid! Igor pöördus ka minu poole sellele eelnõule allkirja saamiseks. Me rääkisime päris tükki aega ja jutuks tuli ka seesama saade, millest siin tänagi on juttu olnud, mis oli eetris detsembris ja kus Mihkel Kärmas intervjueris Jüri Ratast. Igor ütles selle saatelõigu kohta, et see oli ebaeetiline. Õnneks

olin ma seda näinud ja sain aru, et mina näen televisiooni teistmoodi. Mitte sellepärast, nagu mulle meeldiks, kui pisaraid välja kistakse. Aga miks ma arvasin teistmoodi kui Igor? Sest mulle tundus, et Mihkel Kärmas tegi oma intervjuud väga hästi ja professionaalselt, ning mina ei näinud seal midagi ebaeetilist.

Tulen tagasi sinu esinemise alguse juurde, Igor. Sa alustasid Mihkel Kärmasse intervjuust. Õnnetu kokkusattumuse tõttu juhtus nii, et paar nädalat hiljem, vana-aasta õhtul, oli jälle eetris intervjuu Jüri Ratasega. Teda intervjuueerisid siis naljamehed. Kui sina ütlesid, Igor, et mitte keegi "Pealtnägija" tiimist, tehes seda intervjuud, ei tõusnud püsti ega tõmmanud juhett seinast välja ja nad olid seetõttu, ühesõnaga, kollektiivselt ebaeetilised, siis selle aastalõpuintervjuuga juhtus selline asi, et intervjuu ei olnud veel eetrisse jõudnud, see oli ainult Jüri Ratase kabinetis ära salvestatud, kui mulle helistas selle saate meeskonna esindaja. Ta ütles, et nad on kõik töötanud televisioonis 30 või rohkem aastat ning on näinud absoluutselt kõike, aga nii kohutavat intervjuud nagu see, mille nad sel päeval olid sunnitud üles võtma, ei olnud nad kunagi näinud. Ta ütles: "Meil on nii häbi ja sina, Maire, pead midagi tegema." See näitab, et selles organisatsioonis on omavahelise suhtlusega midagi väga halvasti. Kui mulle on vaja helistada ainult sellepärast, et mina julgen helistada peatoimetajale ja öelda, et kuule, Heidi, vaata see saade igaks juhuks ikka enne läbi, siis on seal nagu mingi lüli puudu. Ja see puudus on tekkinud aastakümnetega.

Ma läksin televisiooni tööle 1983. aastal nii nagu Mariannegi. See oli selline aeg, kui mitte ükski väikene intervjuu – ma ei räägi mitte mõnest pikast saatest – ei jõudnud eetrisse niimoodi, et seda poleks mitu inimest enne läbi vaadanud. Meil olid kõikides toimetustes ekraanid ja me vaatasime enne eetrisse minekut läbi ka kõikide teiste toimetuste ja ajakirjanike tööd. Tookord otsiti muidugi eelkõige poliitilisi vigu, aga kindlasti kästi ka eetiliste apsakate pärast saade ümber teha. Nüüd ei näe selles majas kahjuks teiste toimetuste saateid mitte keegi enne kui eetris, aeg on lihtsalt nii palju muutunud. Meil olid retsensioonikoosolekud. Anti kord nädalas käsk kätte, me tulime koosolekuruumi ja rääkisime sellest, mida me eelmisel nädalal eetris olime näinud. See kõik on nüüd ära jäänud.

Sellel vana-aastaõhtul tegid kaks väga hinnatud naljameest intervjuu peaministriga, kes ei olnud veel ühte kuudki ametis olnud. Tegelikult oli see intervjuu ju kokku lepitud Taavi Rõivasega. Need poisid, kellel olid juhtmed kõrvas, kuulsid saates toimetajate etteöeldud küsimusi, kusjuures nad kuulsid neid esimest korda. Küsimused valmisid ööl vastu salvestust. Kõik olid pimedusega löödud peale kahe toimetaja, kes saate olid ette valmistanud. Niisiis oligi esimene küsimus see: "Härra Rõivas, te saate nüüd kohe teise lapse." Selle peale tekkis kohutavalt piinlik vaikus. Poisid olid sunnitud küsima teist korda. Midagi naljakat seal ei olnud ja Jüri tuli sellest lõpuks väga hästi välja. Kui talle öeldi, et, härra Rõivas, te saate nüüd kohe teise lapse, siis ütles Jüri, et tema peres on kolm last. See pidi olema naljakas. See oli tegelikult nendest piinlikest lõikudest ainsana sisse jäänud, sest muidu poleks saanud saadet alustada. Aga ma kuulsin seda, mis seal veel kõik oli. Need lõigud olid monteerimise käigus välja võetud. Nii et midagi siiski suudeti seal majas päästa. Aga kui ma helistasin Heidi Pruulile, siis ma ütlesin ka seda, et kuna võttegrupp tundis nii suurt piinlikkust, siis kas ei saaks teha niimoodi, et näiteks Allikmaa või keegi teine läheks nende töötajate juurde, kellel on ju saate valmimisel väga oluline osa, ja paluks ka nende käest vabandust. Muidugi, keegi seda ei teinud.

Nüüd ma ütlengi: selle eetikanõukogu asemel, millest siin täna jutt käib, võiks seal majas olla uuesti selline inimene, kes tunneb huvi saadete vastu, kes hoolib vaatajast ja saate tegijast. Kui saade on juba eetris olnud ja siis hakkab see eetikanõukogu hinnanguid andma, siis on sellel väga väike kasutegur, sest halb on juba tehtud, vaatajat on juba häiritud, ja mitte ainult vaatajat, vaid ka tegijat. Kui sa ütlesid, Igor, et sul on kümme aastat hiljem meeles, kuidas Jaak Salumets andis sulle hinnangu, ainult ühesõnalise hinnangu, et see oli halb, mida sa tegid, siis kujuta nüüd ette, mida tunnevad saate tegijad, kui neile iga nädal hakkavad andma hinnanguid väga kõrge moraalse ja professionaalse tasemega inimesed. Saad sa aru, et kui sinul on see üks sõna kümme aastat meeles, siis saate tegijad hingeliselt lihtsalt põrmustatakse. Sellepärast ei saa mitte mingil juhul olla mingisuguse uue loodava organisatsiooni poolt. Mina igatahes hindan ajakirjanikke. Kui nüüd toimub juhatuse uue esimehe valimine, siis ERR-i nõukogul on ju võimalus esitada kandidaatidele neid küsimusi, mille abil on võimalik teada saada, kui eetilised nad on, kui head inimesetundjad nad on ja kas neid huvitavad saadete juures ainult reiting ja raha või ka see, missugused need saated on. Aitäh!

12:27 Esimees Eiki Nestor

Aitäh! Krista Aru Vabaerakonna fraktsiooni nimel, palun!

12:27 Krista Aru

Härja juhataja! Austatud kolleegid! Vabaerakonna fraktsiooni nimel tänan ma seaduseelnõu algatajaid. Nagu see arutelu siin saalis on täna näidanud, on küsimus väga tõsine ja me kõik ühel või teisel moel tunnetame seda probleemi mitte ainult Eesti Rahvusringhäälingu taustal, vaid ma arvan ja julgen öelda, et ka ühiskonnas tervikuna. Nii minu kui ka mitme teise siin saalis istuja õpetaja Juhan Peegel õpetas kunagi, et ajakirjandus on osa eesti kultuurist ning ajakirjandus on oma paremas osas alati olnud see, kes on loonud eesti kultuuri, aga luues seda kultuuriraamistikku, on ta eelkõige hoidnud ja kasvatanud inimest. See on olnud läbi aegade Eesti ajakirjaniku kõige suurem roll, selles on seisnenud tema vastutus ja tähtsus, et ta on püüdnud teha seda, mis on parim ühiskonnale ja selles ühiskonnas elavale inimesele. On see siis olnud haridus, ettevõtlikkus või kasvatus, aga ühiskonna kasvatamine ajakirjanduse kaudu on toimunud aegade algusest.

Võib-olla tänu sellele, et ajakirjandus on tundnud seda vastutust ja ajakirjanikud on seda vastutust kandnud, kujunes ka sõjaeelses Eesti Vabariigis välja nii, et kui ajalehed olid muutunud eelkõige kasumit taotlevateks ettevõteteks, siis uueks ajakirjanduslikuks lipulaevaks sai Riigi Ringhääling. Aastast 1926 sai Riigi Ringhääling Eesti ühiskonnas selleks asutuseks, kellelt oodati eetilist suhtumist, oodati omamoodi tõde, aga oodati midagi veel, oodati seda, et Riigi Ringhääling oleks aus ja austaks oma ühiskonna inimesi.

Minu meelest ei tahagi see seaduseelnõu, mille neli meist siin Riigikogus on algatanud, mitte niivõrd luua rahvusringhäälingule ühte eetikanõukogu, kuivõrd see oleks nagu omamoodi lootuste majakas, selline kogu, mille sõnasse me usume. Me teame, et need inimesed ei lähtu ei omakasust, poliitilisest suhtumisest ega millestki muust, mis kaob ja on tegelikult väga ühepäevane, vaid nad näevad neid inimlikke püsiväärtusi, mis kahjuks pudenevad õige sageli kõikides argipäevaaskeldustes ja -võitlustes käest ja millest, me peame seda tunnistama, ka koolis ja üldse kasvatuses üha vähem räägitakse. Kas see kogu suudaks seda teha ja kas ta tahaks seda teha? Minu meelest on need inimesed, kes oleksid valmis need moraalsed majakad olema, kindlasti olemas. Ma arvan, et nendest paljude soov on mitte vaikida ja nad ei karda seda, et nad saavad ise põrmustatud või saavad ise haiget. See on ühiskonna enda küsimus, see on ühiskonna enda tugevus, kas ta tunnetab neid väärtusi ja kas ta tahab neid hoida. Nii et ma ei näe eetikanõukogu moodustamises mitte niivõrd mingit ERR-i kontrollijat või piirajat, kuivõrd soovi ühiskonnas endas ajakirjanduse abil jällegi hoida eesti kultuuri väga laias mõistes koos nende põhiväärtustega ja nende sügavate inimlike soovidega, mis peavad olema ühes ühiskonnas kindlalt paigas. Nii et Vabaerakonna fraktsioon elnõu toetab, kuigi see nõukogu moodustamise algatus oleks võinud tulla ka ERR-ilt endalt. Aitäh!

12:32 Esimees Eiki Nestor

Austatud Riigikogu, läbirääkimised on lõppenud. Eelnõu 351 kohta on juhtivkomisjon langetanud otsuse see esimesel lugemisel tagasi lükata. Kodu- ja töökorra seaduse kohaselt tuleb meil seda hääletada. Austatud Riigikogu, panen hääletusele juhtivkomisjoni ettepaneku elnõu 351 esimesel lugemisel tagasi lükata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Ettepaneku poolt on 38 Riigikogu liiget, vastu 15, erapooletuks jäi 2. Ettepanek leidis toetust ja elnõu 351 langeb menetlusest välja. Kohtume homme!

Istungi lõpp kell 12.35.